ניר

קבץ שנתי היוצא על ידי

הסתדרות התלמידים של בית המדרש למורים

שע"י ישיבת רבנו יצחק אלחנן

בע"ה, ניו-יורק, הת"ש

„נירו לכם ניר

ואל תזרעו אל קוצים"

(ירמיה ד' ג')

THE NIR

Annual Publication

THE TEACHERS INSTITUTE

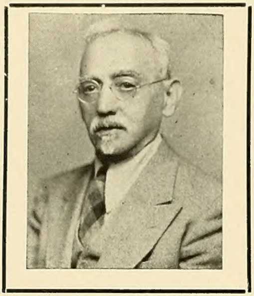
of the

Rabbi Isaac Elchanan Theological Seminary

New York, June, 1940

המנוח דר. יחיאל קפלן, ז"ל

המנוח מר. א. שוער, ז"ל

הערכה

לכם, מורינו החביבים ורבותינו היקרים,

לזכרם פדגוגים נאמנים ואומנים את תלמידיהם בהתמסרות קדושה,

לכם, הקדושים שהקרבתם נפשכם על במת ההוראה העברית

באלפם את תלמידיכם ובהכינכם אותם לחיים עבריים, לתורה ולעבודת האומה,

לכם, מרביצי התורה שבהסתכלותכם העמוקה והחודרת לנפש כל תלמיד

הצלחתם להאציל עלינו את אש הקודש לא תכבה,

לכם, מדריכינו האהובים הגהתם אור קודש על דרכנו בארץ החיים החילוניים,

ושבאמצע יצירתכם העשירה והפוריה נפלתם חלל לדאבון לבנו ולעגנת נפשנו,

לכם

דר. יחיאל קפלן ומר אברהם שוער

זכרכם יהיה ברוך,

אנו מקדישים בראש מורכן ובהערצה עמוקה את „ניר" זה

למזכרת נצח ולמצבת זכרון לעולמי עד!

תלמיד מבכה את רבותיו

איד גדול נפל בגורלנו, שבר כפול היה מנת חלקנו. שני מורינו וידידינו היקרים דר. יחיאל קפלן ומר אברהם שוער ז"ל, נקטפו מאתנו. מורינו החביבים לוקחו מאתנו לבלי שוב. עדרונם השאיר בלבנו ריקניות מעיקה. לבנו היה לעיר מבוקעה שוממה ונטושה. מאורותינו לקו ונהי בכי תמרורים בכינו.

רמי המעלה לוקחו מאתנו. בהפטרם נדהמנו ורגש תמהון אחזנו. עינינו נפקחו להכיר את גדולתם. המורים שהקדישו את חייהם להרבצת תורה, המאלפים שהשקיעו את כל כוחם ומרצם להקים מאות תלמידיהם ; אשר אצלו מרוחם הנשגבה, העשירה והפוריה עלינו נשדדו על ידי מות טרגי חטוף ומחריד — שניהם נפטרו לאחר מחלת לב ממושכה.

עם הסתלקות מורינו ומחנכינו הותיקים נעדרו שתי אישיות בולטות שעמדו על משמרתן בבית המדרש למורים עשרות שנים שבהם הקריבו את חייהם, מפעליהם ומאמציהם על מזבח החנוך העברי באמריקה.

א ב ר ה ם   ש ו ע ר

פרשת חייו של שוער מלאה צללי טרגדיה חמרית. אולם אור אפיו הרענן ההל על הצללים הנוגים והוא מצא מפלט מהם בהוראה. אך ההצלחה לא האירה לו פנים. במסלול החיים פגש מכשולים ומוקשים. מזלו לא סלל לו את חייו ברפידת־שושנים. אף מאויו לא נתגשם. שאיפתו לציון לא ידעה גבול. אידיאל ההוראה שהגיע להקרבה עצמית, ונאמנותו למשאת נפשו—כי יבא יום ויעלה אל ארץ אבותיו, שנחרתה עמוק עמוק בלבו, עשתה את דרכו בחיים במעקלים ובמעגלי־יושר. אך לבסוף הכביד נטל היאוש על תקוותיו. לעומת כובד רגשותיו היה תמיד מלא פזיזות ורעננות ילדותית, אם כי סבל מדכאון רוח ועוני ששררו בו.

בסוף ימיו כבר רפתה בריאותו. יסוריו גברו וגופו נעשה תשיש והולני. אולם נפש הרפתקנית היתה לו לשוער. ואם מצבו החמרי לא הרשה לו לעשות נצורות, היה לו כשרון ההסתכלות ודמיון עשיר ליצור ספורים מתובלי הרפתקאות האנשים הפשוטים ; אשר כחייהם היו חייו, במזיגת רומנטיקה וריאליות, בתערובת מציאות ואגדה שנשתלבו בהרמוניה בספוריו. באופן בולט, הדגיש שוער את עקת גבוריו החמרית והרוחנית. את נפשו, המלאה אהבה חמה והשתתפות לבבית, השקיע ביצירותיו. את הגיונות רוחו תוצאת נסיונותיו ואת חוויות נפשו העשירה בנסיונות מזג ברעננות ילדותית באפים של גבוריו. ישיש הגיוני היה שוער ונער רענן ברוחו. אברהם שוער לא מת—לנצח יחיה בספריו.

כתביו הראשונים הופיעו בשני כרכים — „דור הולך" שמתוכם מופיעים היצירות היהודיות האמתיות שרק עט אמן יצליח לתארם בגווניהם הטהורים בפרצופיהם הנכונים. לפני חדשים מספר נדפסו יתר ספריו בהוצאת „שילה". ספורים לבני הנעורים מבוססים על נושאים תנכי"ם שבהם הצטיין המחבר.

לעתים קרובות היו מקיפים את הישיש־הנער הזה אחרי שעות הלמודים ילדיו־תלמידיו ומבקשים ממנו לספר להם אנקדוטה מספוריו שהיה עומד להדפים. ארשת־קסם היתה עוטפת אותו. קולו החם השתפך בנופת ורשת הקמטים על מצחו רעדה לכל מוצא פיו. שוכחים התלמידים את מציאותם ונמשכים אחרי קול־הקסם המציר בתמונות

רב־גווניות על עלילות „הדבורה הזוממה", אבו בר־חד והחמור" ועוד. ואהבה לבבית חמה התגנבה ללב כל תלמיד לאהבה אותו. והמון רחמי־אם נכרו בעיניו כשהיה מקלס תלמידיו בברכות ומחמאות. אולם איש רגיש היה שוער ובעל מזג סוער. ויש אשר לפעמים תרגז מנחתו על ידי פרחח מפריע, גם אז מלא קסם היה שוער אפילו בגערותיו הניתכות בעדינות שהיו מתקבלות באופן הרצוי בהשתמשו בהמון המצאות בתור אמצעים פדגוגיים.

שוער היה שם לב לכל איש הבא במחיצתו, ולאיש ולתלמיד החדש בייחוד. מקרב אותו, דואג לו ומתחבב עליו. לכן אהבוהו כל יודעיו ומכריו ובפרט תלמידיו. אהבת ילדים מסורה היתה שמורה לו תמיד בלב תלמידיו שחקים למאות, שידעו להוקיר ולהעריך אותו.

י ח י א ל   ק פ ל ן

אח לצרת החיים היה יחיאל קפלן לשוער. במותו הטרגי התבהר נוגה האור הגדול שהיה שפוך על חייו. בנערותו נודע לעלוי. בהרצותו פעם בהיותו בישיבה לפני הגאון ר' חיים־עוזר התפלא זה האחרון על דעתו הרחבה ועל תפישתו החריפה. ועליו אמר שהקטן הזה שבתלמידיו גדול הוא מהם כולם בידיעותיו.

בבאו אל ארץ זו הביא עמו את ידיעותיו לאמריקה החילונית. הוא היה משתדל להראות את האמת המדעית בחקירותיו בים התלמוד. לא יצא שמץ מפיו או מעטו לפני שבחן ובדק אותו לאור הבקורת. לא חידש שום חדוש עד שנפה אותו בשבע נפות.

הוא יצא להלחם מלחמת ה' נגד החוקרים קלי הרוח וקלי הנפש, קטני המחשבה וקצרי הראות — אלה החוקרים החפשים. מטרתו היתה להראות את קו־המסורת שנמשך ממשה רבינו עד ימינו אלה.

באותו זמן דאג הרבה לסיפוק דרישותיהם הרוחניות של תלמידיו. עשרים ושתים שנה, כימי דור שלם, היה קשור ברוחו, לבו ונשמתו אל מוסדנו, אל הלמודים והתלמידים. קשה לתאר ולשער את אהבתו ואמונתו הגדולה אל המוסד. אע"פ שמקור מחיתו היה מצער לא היתה לו שום תרעומת ומרירות על המוסד או על התלמידים במסירות נפש, בהתמדה רצינית ודייקנית מלא המנוח את תפקידו בעמדו על משמרתו בבית המדרש למורים.

בעל מדות תרומיות היה קפלן. הקו היותר בולט היה הצניעות. ביישן המתבושש ומתחמק מפני הכבוד היה המנוח, נוהג אדיבות ונמוס בכל דרכיו. אדם שקט היה, נוהג במתינות ובתבונת לב.

עם תלמידיו התיחס בבחינת „ימין דוחה ושמאל מקרבת". מתוך אהבה מסותרת היתה מציצה מסירותו הגדולה לתלמידיו שהתיחסו אליו בהערצה.

דר. קפלן בא בשנת 1906 לניו־יורק רב מוסמך ושאף למזיגת תורה וחכמה. עזב חיי שעה ועסק בחיי עולם. צלל בתהום ה„בבלי" והשתדל להעלות פנינים. חדושיו היו מלאים רעיונות בקורתיים. חלם על פירוש לש"ס ונגש אל המלאכה הכבדה. ופתאום נפסק פתיל חייו והחלום גז. רק מעט מן החלום נתגשם. אך עבודתו לא נגמרה. אבדה גדולה נפלה בחלק הספרות המדעית שלנו בהקטפו בעצם שעות יצירותיו. אולם קפלן לא מת. כי לא נדבק בחיי ההוה ובחיי השעה.

מעגל חיים פוריים של חמשים ושש שנה נסתיים בשבץ הלב — סיום טרגי. האיש אך הגיע לדמי ימיו ולמרכז חייו.

* * *

תהיינה נשמותיהם הזכות של שני מורי ישראל אלה צרורות במפעליהם החנוכיים לעולמים.

מאת ראש הישיבה מרן הגאון דוב רבל

השכת ההוה ונצח ישראל

עם ישראל מלומד בצרות ובנסים. מתוך מקרא הדורות מתגלה סוד נצח ישראל, פלא החיים של קיום כבשה אחת בין שבעים זאבים. בכל דור ודור כנסת ישראל אומרת "רבת צררוני מנעורי גם לא יכלו לי; על גבי חרשו חורשים, האריכו למעניתם, ה' צדיק; קצץ עבות רשעים." במשך דורות אין מספר, עם ישראל נודד בגויים; מרדף בלי חשוך וכל אגרוף רשע נחתה עליו. מלחמת עולם בעם עולם היא מלחמת עמלק נגד רוח האדם העולה למעלה המתגלה בעם עולם ובתולדותיו. המלחמה הנטושה בין רוח החיה שבאדם ועולם השפל לעולם האצילות והאורה שמקורו תורת חיים תורת אמת של עם ישראל, אך בימינו רבתה הרעה ורבו צרינו הקמים עלינו ואומרים לנפשנו אין ישועתה לנו. העמלק שבדורנו כתב על דגלו להכחיד את ישראל מלהיות גוי בארץ בדם ואש ותימרות עשן של מלחמת איתנים בימינו, עת החשך כסה ארץ וערפל לאומים, נשבר ישראל משנה שברון ונוטל חלק בראש ביסורי העולם ועוד לא היתה עת צרה כזאת לנו. הסיר האדם את צלם אלהים ונהפך בחיר היצירה לחיה רעה; אורב במחתרת; עף בשמים וצף מתחת למים ומכונות תפת בידו, כלי ארס והרס לשפוך דם רעהו כמים. ואנקת נדכאים ושועת שדודים ממלא חללו של עולם ומטמא את האויר. השטן ומלאך המות שולטים בעולם. החרב שלופה ואין אומר השב.

הגיעה האנושיות עד משבר ימינו ימים נוראים של חורבן עולם. ימינו ימי בין השמשות של עולם ההולך ונחרב לעיננו וראשית עולם הדש שהתנבאו עליו חוזי־יה, עולם שיסודו אמת וצדק והימים שלפני בריאת עולם חדש הם הם ימי „תהו ובהו והשך", ימי חבלי לידה של עולם הדש של חבלי משיח, אך רוח אלהים חיים מלך עולם המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשי בראשית מרחפת. וכדברי חכמינו ז"ל: „רוח אלהים מרחפת; זה רוחו של משיח". ובמבול של אש שהעולם נידון בו עתה והמעמיד את קיום אומתנו בסכנה עינינו ליה כל עוד חיי עמנו ותקותו מעוגנים בשמים, באמונה ובבטחון באלהי ישראל ובמסורת קדומים של עם עולם לא ניחת מהסערות והסופות המושלות בעולם. הגלים משחק לנו והסערות לא יבעתונו. בכל דור כנסת ישראל אומרת: „גם כי אשב בחשך ה' אור לי". אויבינו בחרב ובאגרוף מבטחם ואנחנו בשם אלהינו נדגול ואנחנו קמנו ונתעודד. קדש ישראל לה'. ראשית תבואתו; כל אוכליו יאשמו; רעה תבא עליהם. כל עוד ה' במחננו כל כלי יוצר עלינו לא יצלח. זאת נחלת עבדי ה'. סוד נצח קיום האומה הוא ברוחה; רוח ישראל סבא ובזאת התורה אשר היא מעוז ומבטה לנו וחומת אש, הומרה. ואין אומתנו אומה כי אם בה, ובחיי עולם שנטעה בתוכנו. היא חיינו ואורך ימינו; סוד ויסוד קיומנו. מים רבים של אומות העולם שהן כים נגרש לא יוכלו לכבות אהבת ישראל לה' ולתורתו ונהרות של דם ודמע לא ישטפוה. אם יתנו אומות העולם את כל הון ביתם באהבה זו בוז נבוז להם. עם ישראל בן חורין הוא ברוח ה' אשר עליו גם בתוך עבדות הגוף ואין כל אומה ולשון שולטת ברוח רק בשמרו את החרות על לוחות הברית, רק בהיותו נאמן לתעודת עולם שלו — תעודת עם ה' ותורתו, עם הנושא דגל האורה, עם הספר ינצח את עם הסיף. שמש צדקה של

תורת אהבה ואמת תשלח קרניה להאיר לעולם כולו וליושביו שנבראו במדת הרחמים בבא יום ה' יום אחדות העולם ובוראו על ידי גילוי השכינה בתורת ה'. אור ישראל יהל בארצו וילכו גוים רבים לאורו כי אין אורו של הקב"ה מאיר בעולם אלא על ידי ישראל עם בחירו וגאולת האנושיות ופדות נפשה תגלה בעקבת גאולת ישראל: נשמעים פעמי הגואל. הגיע זמנה של מלכות אדום שתכלה; הגיע זמנם של ישראל להגאל; הגיע זמנה של מלכות שמים שתגלה; הגיע זמנם של ויעודי חוזינו אשר פי ה' דבר בם, להתקיים.

אמנם אנחנו ואבותינו במדינה זו חטאנו. חטאנו בנפש רבים מבנינו שלא דאגנו לחנוכם ברוח ישראל ותורתו, זנחנו מסורת קדושי יה והפקרנו רכושנו הרוחני, רכוש עם סגולה ואוצרותיה; מצוות התורה ומשפטיה הצדיקים ותרבותנו המקורית חורבים מבנינו לא למודי ה' אשר לא נגה עליהם אור תורה ונר מצוה תועים בכרמי אחרים וכרמנו וענבנו אנו, זרים להם. עולמנו הרוחני מתפורר כי ניתקנו חבל הירושה והמסורת של תקופות אין מספר. ודורנו — דור הפלגה של יאוש ורפיון ידים.

ואתם בנים בונים, חניכי בית המדרש למורים שעל ידי הישיבה הקדושה, תעודתכם לתקן את המעוות; להדליק ולהטיב את הנרות — נר ה' נשמת אדם — נשמות בנינו באור נצח של אור תורה ואש דת יה. הלואי ותהיו הגונים ונאמנים לתעודתכם הנשגבה ותזכו ללמוד וללמד את התורה ולהעמיד תלמידים הגונים. בימי הרת עולם אלה נקבל את התורה מהדש כבימי מרדכי ואסתר. ותאיר לנו את דרך החיים בחשכת ההוה. ונזכה ליום יאמר לציון: „קומי עורי, כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח."

בימות הרם ובהלות

ד"ר פנחס חורגין

מעולם לא נתבע האדם הצעיר מישראל לחובת האמונה והבטחון והעוז כבימינו אלה, עת שומם העולם בפני זעזועי כליון, שלא ראה כמותם בכל תקופותיו הארוכות. וקשים שבעתים הימים האלה לכנסת ישראל. אישיות חיה הולכות ונעקרות; מגדלי רוח הולכים ונופלים; פורענות של משטמה וזדון הולכת ומלחכת כשלהבת נוראה את בית ישראל מכל עבריו, ואין קו זוהר ואין מפלט אור אלא אור התקוה, שנתנה לנו גבורה וחיים לעמוד בכל הנסיונות המרים הממלאים את פרשת הקורות של חיינו בגלות.

ולתיק התקוה הזאת עלינו לבקש מחסה מגלי היאוש המאימים לבלענו. נוראה היא מנת חלקו של המיואש; נורא העונש המגיע אליו. ברוך השם, שנתן את חלקנו בין המאמינים. אמונה באלקי ישראל, אמונה בקיום ישראל כימי השמים על הארץ, היתה תמיד המעין המתגבר לעמנו של תקות חייו בכל צרותיו ובכל צרות העולם. אותה האמונה העמוקה גרשה תמיד מלבנו צללי היאוש, והיא שעמדה לנו, שלא נתנו את נפשנו שלל לרפיון ידים. נפלנו וקמנו, נכשלנו ונתעודד — והגענו עד ימינו אלה. האויב פגע בחומה החיצונית של חיינו אבל מעולם לא היה יכול לחדור לחביון העוז שלנו — לגבורת הנפש, למבצר הרוח.

וצעירי ישראל צריכים להיות בימינו אלה נושאי הדגל של העוז והבטחון. הם צריכים להיות למופת באותה האמונה. הם צריכים להצליף את אור העתיד המקווה והמובטח בפני

הנמושות שבעמנו, הבועטים בכל יסורים. הם צריכים לכנס את כל ניצוצות העוז הנידחים ולאסור מלחמה על כל קפאון של פחד, על כל חוסר אונים. לא נחתמה תקופת חיינו — לנו אחרית הימים. עלינו להמשיך, להמשיך — עד ירחם ה' את ציון ואת כל האנושיות כולה. מעשי חיינו, יצירות רוחנו, אינם סובלים כל הפסקה וכל מורך לב. עבודתנו לשם ביצור היהדות הנאמנה כאן ותחית עמנו בארץ צריכה להמשך באותו העוז ובאותה העקשנות. עבודת החינוך שלנו תובעת את תיקונה — ועלינו לעשותה מתוך שכחה עצמית והתרוממות עליונה. גם ממעמקים נחרוג על ומן המיצר עלינו לראות את המרחב.

ועצת רשעים עלינו לא תבוא ולא תהיה.

●

הרב ש. ק מירסקי

שיחת פרידה

חביבי.

אני רושם בזה את שיחתי במחלקה לאחר גמר השעור האחרון של חק למודכם בבית המדרש. והיה זה להקל את קושי הפרידה, ולזכרון לימים הנוראים, שבהם יצאתם מבית המדרש ותעודת חיים מאוד חמורה בידכם.

לא היתה שעת נסיון קשה לעולם מזו של ימינו. ואין לך מדה טובה ליחיד בשעה זו ממדת הזהירות והזריזות במחשבה ובמעשה. כי מאורעות שוים עלולים להביא לידי תוצאות הפוכות אצל בני אדם שונים. הלא כך למדנו בקדושין, ל"ט, ב', על אלישע בן אבויה ועל בן בתו ר' יעקב. שניהם ראו מעשה אחד ויצאו לכלל שיטות מתחלפות. שמע מזה, שלא המעשה כשלעצמו עיקר, כי אם המחשבה הבאה מתוך הכשר דעתו של האדם לשפוט על המעשה.

נסתכל איפוא בהווה מבחינת הגבתנו המחשבתית עליו.

המדה המהלכת עתה על פני העולם היא מכירת חירות האדם, שנקנתה בעמל דורות, בעד ככר לחם, ושלטון רשע וכסל במדה שאין דעתו של האדם השפוי סובלת. וזו המחייבת מציאותו של „משיב חכמים אחור ודעתם יסכל".

חטא חטא בן דורנו בקבלת תורתו של דרווין על מוצא האדם, על כן לחיה היה. מה שהורה זה להלכה, עשו רודני הארצות למעשה. וכמו שכל הכופר בתחיית המתים אינו בתחיית המתים, כך כל הכופר בצלם האלקים שבאדם אינו בזה. חשבו בני אדם, בקוצר דעתם, שלימוד אינו מביא לידי מעשה. ולא היא. כל המחלל שם שמים בסתר נפרעים ממנו בגלוי. וחלול שם שמים שעל האדם בבתי המדרשות שלהם נפרע עתה בגלוי על שדה הקטל.

וכי נאמר: מאחר שמלחמה בעולם וההכרעה נתונה לטאנק ולאוירון, מה ערך יש עוד למחשבותנו ולמעשה ידינו? כבר נשאלה שאלה זו על ידי חכמים: „וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה?" והתשובה שבאותה משנה לא זזה ממקומה, גם במלחמה זו שבדורנו, אשר לה' בעמלק.

אחד מן הסופרים הפובליציסטיים המעולים שבימינו, ד"ר יחזקאל קופמן כבר מנה בספרו „בחבלי הזמן" את חטאם של היהודים הקרואים „מודרניים" בזה שתלו את גורל תקוותיו המשיחיות של ישראל, בעולם. יתוקן העולם, אמרו, וממילא יתוקן גם ישראל. ולא היא. מחשבת ישראל שבכל הדורות היתה להיפך. גאולת העולם ותקונו תלויה בגאולת ישראל ותקונו.

תכלית היסורים הנוראים של ימינו היא תשובה ומעשים טובים. דוממת הכרה זה כמוחם של היהודים באמריקה, המסוגלים עוד למחשבה ולמעשים בעולם בוער זה, ויש להעירה ולהוציאה לפעולה.

עד גם הגל הזה שהציף השנה קהלות ויחידים בארץ זו להציב מצבה בדיבור או בכתב לפרשן־הדת הגדול רש"י ז"ל. ניכר היה שלא נושא עתי המשמש ענין למרדפי אמרים בלבד היה זה, אלא נושא חי הנושא את נושאיו.

אף שעת החירום, המשתיקה ברגיל את העסק בעניני רוח, לא גרעה כי אם הוסיפה ודרשה ענין מיוחד ברש"י. נראה, שהקיבוץ היהודי באמריקה חש עתה בגידול פתאום שבא לו משואת היהדות באירופה. בין לילה חדל להיות סמוך על שולחנה הנעקר של זו. ואולם בקריאת „גדול" אין די. מתוך האפטרופסים השונים והמשונים הנוטלים את השם ומשתלטים בו אפשר לראות כי עדיין קטן הוא. עתה הגיעה שעתם של יוצאי בית מדרשה של ישיבת ר' יצחק אלחנן, יורשתו הרוחנית של רש"י, שפירש עולם יצירה מלא לדור, שלשונו וסביבתו היו זרות לו מבלי סטיה כל שהיא מן המקור ומבלי החלפת לימוד תכנם של הדברים במבואות, להשפיע מרוחם על הדור המתחנך בארץ זו.

סייף וספר ירדו כרוכים. ואם לקינו באחד עלינו לנצח בשני. אבל גם כאן מלחמה נטושה בין „עם הספר ועם הארץ" שבנו, התרוצצות בין שני עמים בבטן האומה. וקשה היא מלחמה זו יותר ממלחמת „גוג ומגוג", כדברי חכמינו, „קשה היא תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג".

שעת אפלה היא שעת כושר יותר מכל השעות האחרות לראיית אורות מרחוק. העמידו לפני עיני רוחכם את דמותו המאירה של רש"י, ששביל חייו מוצנע ומכוסה היה כזה של אמן פדגוג המהלך בצד המודרך, ואף־על־פי־כן עיניו של זה ראו את מורו, וככל שהלך וגדל כן נתגדל ונתקדש החותם שעל יד ימינו, ותצליחו לנטוע תורה ולזרוע אורה בארץ קשה זו ובזמן קשה זה.

●

בית מדרש למורים — ת״ש

בית המדרש למורים מוציא עוד שנה משנות קיומו העשירות בצורה ובתכן.

השנה חלו שנויים בתכנית הלמודים. במקום שתי השעות לספרות במחלקה ה׳ נתנו השנה שתי השעות לדקדוק. כמו כן נוספה שעה אחת בנ״ך ב׳ ושעה בנ״ך ה׳. הוספה בתנ״ך נעשתה על פי בקשת התלמידים השואפים להעמיק את ידיעותיהם בספר הספרים. חלה גם כן הוספה של שעה במשנה ג׳.

בחבר המורים נראו פנים חדשות. דר. גרשון א. הורגין נתמנה למורה בבית המדרש למורים, לעברית, דקדוק ופדגוגיה. דר. גרשון א. הורגין חניך ישיבות בארץ ישראל מכללת קלומביה וז׳הנס הופקינס. מאמריו הופיעו ב„הדואר״, „מאזנים״, „חורב״, ועוד. מפאת עסקיו המרובים בצרכי צבור והנוך וויתר מר י. ז. פרישברג על שועריו בפדגוגיה בבית המדרש למורים ואת מקומו כעת ממלא דר. גרשון א. הורגין. מר יוסף גרינשטיין מרצה בחנוך הנוגע לפעולות שמחוץ לתכנית הלמודים ועבודת חנוך קבוצית. את מחלקות הדר. קפלן, ז״ל הלקו עד סוף השנה בין מורי מחלקות התלמוד — הרב שמואל ק. מירסקי, הרב שלמה ווינד, והרב אשר זיו.

בשנה זו לא סודרו בחינות הגמר למסיימים. בחינות אלו תערכנה בפברואר הבא, 1941, כדי שגם התלמידים הגומרים בינואר יוכלו להשתתף בחג הסיום בחדש מאי באותה שנה.

פעולות התלמידים עלו יפה בשנה זו. אספות חשובות ונואמים בעלי שם השתתפו. פעולות קרן קיימת לישראל, שבוע ויום עברי, עזרת תורה גם כן הצליחו ומספר גדול של התלמידים השתתף בהן.

ספרית בית המדרש למורים הנקראת „ספרית א. נ. פרלברג ז״ל״ רכשה מספר של ספרים חשובים בקבלה את כל ספרית אברהם שוער ז״ל. הספריה השיגה גם ספרים חדשים, ירחונים וקובצים. מר. יוסף גרינשטיין המציא לספריה הרבה קובצים הדנים בחנוך של פעולות התלמידים מחוץ לתכנית הלמודים.

הכרך החמישי של ה„חורב״ הופיע בשנה זו. מאסף זה יוצא על ידי קרן בנימין הורביץ ז״ל מיסודה של הסתדרות חניכי בית המדרש למורים בעריכת דר. פנחס חורגין, מנהל בית המדרש למורים, ומוקדש כולו לתולדות ישראל וספרותו. עתה נמצאת בדפוס גם החוברת הבאה. בה משתתפים מלומדים וחוקרים מפורסמים. בין המשתתפים מישיבת ר׳ יצחק אלחנן: הרב דר. דב רבל, דר. פנחס חורגין, הרב שמואל ק. מירסקי, דר. שלמה ז. צייטלין, ודר. יהושע פינקל.

בהסתדרות החניכים נעשו שנויים. נוסד ועד הנאמנים, ועד בן 15 חניכים ממונים למשנה אחת עד שלש שנים, לנהל את עניני ההסתדרות. הועד יצא ראשית כל לארגן את החניכים וערכו מסיבות חנוכה ופורים. רבים באו, לא היה מחזור של מסיימים אשר לא שלח את באי־כח שלו. הועד סדר נשף בתיאטרון שבו הוצג המחזה „אלמלי הייתי רוטשילד״. עיקר עבודת הועד היא תמיכת ה„חורב״.

* * *

בשנה זו שבקו חיים לכל חי שני מורים חשובים. דר. קפלן ז״ל היה מורה בבית המדרש

למורים בעוד שבית המדרש זה היה תחת הנהלת „המזרחי". מיסדו ועד יומו האחרון היה ראש מועצת המורים. כ"ב שנה עמד על משמרתו והרביץ תורה וחכמה כאחד בין תלמידיו הרבים. דר. קפלן ז"ל היה איש תם יושב באהלה של תורה, ההולך נכוחה במעגלי יראת ה', אהבת הבריות, חבת התורה, והיה מצניע לכת עם אלקיו. דר. קפלן ז"ל היה אהוב ורצוי לתלמידיו שנהג בהם מנהג חברים ורעים. הוא מסר את נפשו על למוד התורה והיה נודע בשערים בתומתו ובישרו והיה צדיק אשר חי באמונתו. הוא חבר את הספר „חתימת תלמוד בבלי" (Redaction of the Babylonian Talmud) והתחיל בעריכת פרוש ל„בבלי", פרסם את מאמריו ב„חורב" ועוד. ביום י"ז כסלו, ת"ש, יצאה נפשו בקדושה ובטהרה.

מר שועור ז"ל התחיל את עבודתו בבית המדרש למורים בשנת תרפ"ו. מיד נתחבב על התלמידים וכנו אותו בשם „אבי התלמידים". אברהם שועור ז"ל כתב שני כרכים של ספורים בשם „דור הולך". הוא גם כתב בלשון האידית בעתונים שונים ומאמריו ב„דואר" הופיעו מידי פעם בפעם. לפני מותו הופיע ספר ספורים לילדים נהדר בציורים בשם „בעולם הנפלאות" (עוד כרך יצא בקרוב). מר שועור ז"ל היה אמן פדגוג ואב לתלמידים. את כל תקון חייו מצא בחנוך העברי. הוא היה משכיל נאור, שתוכו רצוף אהבת־התורה ויראת שמים. הוא אהב את כל הנברא בצלם אלקים והתהלך כאח וכרע עם חבריו ותלמידיו. בו נתמזגו אצילות רוחנית והרגשה ישראלית טהורה והיה כאילן אשר גם שרשיו וגם ענפיו מרובים. ביום ג' שבט, ת"ש, שבק חיים לכל חי.

בנו רפאל שועער, הצייר המפורסם, המציא ללשכת בית המדרש למורים את תמונת אביו שהוא צייר בידו סמוך לפטירתו.

א. נ. פרלברג ז"ל

בית-מדרשנו

(הימנון)

א.

בית־המדרש בו נלמדה —
עליו תפארתנו,
אין זה כי אם בית־היוצר
הוא לנשמתנו.

ב.

בית־היוצר — בו נצבים
חיים כל קדושינו
רוחם־עז הוא הפטיש
והסדן לבנו.

ג.

רוחם קורא ומצוה :
היו בדמינו !
הד לבנו עונה גבורות :
רוחכם — רוחנו.

הרב ד"ר דוב רבל
ראש הישיבה

ד"ר פנחס חורגין
מנהל בית המדרש למורים
דברי ימי ישראל, ספרות

יוסף ש. נוביל
מזכיר בית המדרש למורים

ל. א. אריאלי
עברית

יעקב י. הארטשטיין
חנוך

הרב שלמה ווינד
עברית, תלמוד

הרב אשר זיו
תלמוד

שבתי טורבוף
תנ"ך

הרב שמואל ק. מירסקי
תלמוד, משנה

בצלאל נויברגר
שירה

ד"ר נתן קלויז
תנ"ך, ספרות

הרב פ. רײמן
דינים, משנה

ד"ר גרשון חורגין
עברית, דקדוק, פדגוגיה

יוסף גרינשטיין
עבודת חנוך קבוצית

חברי המערכת

הרב ש. ק. מירסקי
יועץ למערכת

שמעון ל. עקשטיין
עורך

דוד טברסקי
מנהל ההפצה

משה רוטמן
מנהל המסחר

חיים רוזנר
עורך הספרות

מר. ל. א. אריאלי
יועץ למערכת

אליעזר גמליאל
עורך

אליהו פולאק
מנהל ההפצה

מערכת „ניר" ת"ש

יושבים: י. שפלר, י. קוסופסקי, ח. רוזנר, מ. רוטמן, ש. ל. עקשטיין, א. גמליאל, ד. טברסקי, א. ווייזל

שורה ב׳: ר. מרקוביין, מ. כהן, כ. טשרני, נ. בלוק, ש. נוביל, א. קרומביין, ש. גרוס

שורה ג׳: ב. ברגמן, י. רוטמן, א. פרליסקי, מ. הלר, ח. נייטנסון

תודה וברכה מאת המערכת

אנו עורכי ה„ניר" הזה, ומנהליו, חפצים להביע את תודתנו הלבבית לתלמידי בית המדרש למורים בהשתתפותם בהוצאת „ניר" זה, הן מן הצד הספרותי והן מן הצד הכספי. אנו רוחשים לכם תודה ממעמקי לבנו, ואנחנו תקוה שמפעל ה„ניר" ישאר גם בעתיד לאחד המפעלים הכי השובים במוסדנו. אנו מאחלים את ברכתנו לעורכים החדשים שימלאו את מקומנו שיצליחו וירבו חיל בעבודתם.

מערכת ה„ניר"
ת"ש

פרידתנו מהמוסד

יעקב הרמן, נשיא בית־המדרש למורים

אנו עומדים בשעה זו על סף בית המדרש ומפנים את פנינו לצאת אל הדרכים הרחבות המובילות החוצה להרביץ תורה ולנטוע שרשים בקרב עמנו. יוצאים אנו בנפש כבדה; בעת איומה זו, בעת ששטף הזדון את הארץ ומלאה הארץ דמים. בשעת מתיחות זו, בעת אחינו טובלים בים של דם ודמעות ונר ישראל בארצות אירופה מהבהב ועומד להכבות. סופגים אנו בעונה זו בתוך לבנו מכוס התרעלה וכובשים לתוכנו את המרירות והיגון. חושך וערפל מכסה אותנו.

אבל מזוינים אנו לקראת החושך. בית המדרש למורים השריש בתוכנו אותו המרץ הכביר, אותו הרוח הנצרך לעורר את מרצנו להתאושש ולהתאזר לקראת התפקיד שעלינו למלא. עלינו להתלבש בחיוניות חדשה, לעבור בין המשואות והרמיז, בין החרבות והפרצים, לחטט בעמקי האדמה ללקט משם את הרסיסים ולעבד מהם בנין חדש של תורה וחכמה.

עם חנוכנו המצוין שרכשנו בין כתלי בית־המדרש מוכנים אנו לצאת להאציל מרוחנו על אחרים, כי לא בחיל ולא בכח כי אם ברוח נוכל לפרוק מעלינו את עול הרשע והזדון. אל נא נשב דומם ובחבוק ידים, לשתות מכוס היגונים בלי הרף ולשאת דום וביגון חרישי את צערנו בלי יכולת להשתיק את דמנו הרותחים. עזרה מידית נצרכת בעולם התהו ועלינו למלאות את תפקידנו. עדיין לא באנו לידי תבוסה ועלינו מוטל התפקיד לשמור על נר ישראל שלא יכבה.

במשך שנות למודינו במוסד נסתגלנו אל חברינו ומורינו, אל האטמוספריה והרוח ששלטו במחלקות יום יום. וקשה לנו הפרידה כפרידת בן מהוריו. קשה לנו לנתק קשרים, לעזוב את אחינו שיחד אתם בלינו כאן את מיטב שנותינו; להפרד ממורינו החביבים עלינו כאב ואם. אבל הזמן דורש כך, והעולם הרחב לפנינו . . .

בית־המדרש יהיה תמיד קדוש בעינינו ורק על ידי שתוף כחות של המסימים נוכל לפעול בעצמה ובמרץ לטובת המוסד ולטובת כלל ישראל.

מי ומי ההולכים

ד ן — מציין מ„אחורי הפרגוד" — מתמיד ושקדן, שאין כמותו רבים. ראיה? הריהו תמיד בספריה. עתיד מזהיר לפניו כי הלא יהיה הספרן הראשי של הספריה הקונגרסית בוושינגטון.

ה ר מ ן — מרביץ השפה העברית במוסד הנהו מוכר „הדואר" ו„הניב". בפנקסו אפשר למצוא בדיחות המורים ופתגמיהם. אל תשכחו לקרא בקרוב את ספרו „סגנון עברי — כיצד?"

נ ו ב י ל — יחסן בבית המדרש — „הקטן באלפי ישראל" — קטנטן המחלקה, אבל חז"ל הלא אמרו אל תסתכל ב„קטנטן", אלא במה שיש בו — אל תקרא שמו שלמה אלא מושלם, ולא נוביל אלא קנוביל.

ג מ ל י א ל — „דושאמי" הוא תימני מלא חן, ששזפתהו השמש. מתאונן שאין נותנים לו לדבר בהברה הספרדית. חוקר בפסיכולוגיה של פרויד. בודאי יקבל כתר פרופסור מקולומביה בעד חבורו הגאוני „התפתחות השפה הערבית ודקדוקה" בתשעה חלקים, הוצאת „פטפוט".

ה א ק — ראשו ורובו תחובים בספר. ולא ימוש ספר גרין מידו. שותה בצמא את דברי דר. פ. חורגין וכולם מודים שמקומו ימצא עם שאר סופרי ישראל.

ו ו א ר ש א — „הלא כבני כושיים אתם לי" — עורך דין המחלקה מתעתד להתמנות למייאָר בפורטשסטור.

ו ו י ס נ ט ו ב ס ק י — „אם הימין ואשמאילה ואם השמאל ואימינה" — בחור נעים ושקדן.

ט ב ר ס ק י — לפניו יזדקפו המורים. מדוע ? הלא צלמן הוא. הרי הוא „יד ימינו" של מר נוביל. שואף להיות בימאי.

ה ר ט ש ט י י ן — יחסן גדול בישיבה — לוקח רשימת מבקרי „המשעול" „והמלכה" יום יום. לא כשמו כן הוא : תמיד חבר לתלמידים. רוצה להיות מזכיר, אבל יש סוברים שהוא זקוק להיות מוזכר, מוזכר לכתב חבורים וכדומה.

ר ו ז נ ב ו י ם — נתקיים בו מקרא שכתוב „ופני לא יראו", כי לרוב איננו במחלקה. עסוק הוא תמיד ב„עבודה" בלשכה, ביחוד לפני „הימים הנוראים" של התלמידים.

א י ל ס ו ן — מחנך ופדגוג המחלקה. בעל נסיון ממשי. חבריו מאחלים לו הצלחה יתרה, כי זקוק הוא לה.

מ י י ע ר — רואה ואינו נראה — מזמן שקרא ספר עברי פניו מצהילים. עתיד להתדבק ל„מכבים" בא"י.

ר ו ז נ ר — מתכונן להיות רב בישראל רק חסרה לו „רבנית" „חובב" דקדוק. מתמיד ורציני.

ר ו ט מ ן — „כסף משנה" — מזכיר לתלמידים את הפסוק של „וכולם מקבלים". מתעתד להיות שר האוצרות למלא מקומו של מורגנטו.

ל ו ו י ן — ניצוצות של מורה בו— תמיד מאחר. מענין בפרק „הבית והעליה", כי שואף הוא להיות בנאי.

פ ר ל י ס ק י ו ג ו ט מ ן — כלי זמר מכרותיהם — מתענינים הם תמיד במוזיקה הקלסית. בשדה השירה הכללית יתפסו מקום קבוע וחשוב.

ס י נ ג ע ר — כשמו לא כן הוא — עובר על לאו שבתורה „לא תעשה לך כל פסל וכל תמונה" — צלמן הוא.

ג ר א ס , ט ו ב י ה — שמו וכן תהילתו. הולך בדרכו ותלמודו בידו. וכל מאמינים שהוא פילוסוף.

ג ר א ס , ש מ ח ה — מכיון שהחל לנהל ביה"ס, התחילו נצנוצי שפם נראים על שפתיו. שמח, שמחה, בצאתך!

ל י ב מ ן — ווארשא והרטשטיין הוא החוט המשולש שלא במהרה ינתק. בקי הוא בסוגית „שור שנגח את הפרה" „בספרינג וואלי". יעבד בקרוב טכניקה בחקלאות.

נ י י ט נ ס ו ן — „מקראות גדולות" — מי שלא ראה נייטנסון אוכל, לא ראה אכילה בעולם. יהיה לנשיא של „הפולר ברוש קָאָ."

ע ק ש ט י י ן — איש האשכלות הכל בו, שוחט, חזן, מורה, פוליטיקאי, ואפילו גם „קיביצער". „והיה בישורון מלך בהתאסף ראשי עם" בודאי שעקשטיין היה בין הנאספים.

ע פ ש ט י י ן — „עפי" — הוא צעיר בעל כשרונות מסחריים ואף מערב עם הבריות. בלוחות זכרונו אפשר למצא את פתגמי דר. קלוין הרותים באותיות של זהב.

ל י ס ט ו ק י ן — מעורב עם המחלקות. כדאי לשמוע את נגונו החסידי והגאוני של „לכה דודי". אחד ה„עוזרים" ללשכה.

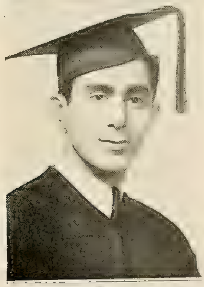
ר ב י נ ס — ענו אולם בעל כשרונות. חבריו מאחלים לו הצלחה בחיים.

אהרן אילסון
ברוקלין, ניו־יורק

דניאל גוטמן
ברוקלין, ניו־יורק

אליעזר גמליאל
ברוקלין, ניו־יורק

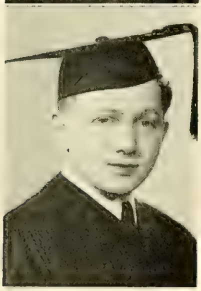
שמחה גראסס
ניו־יורק, ניו־יורק

נחום דן
ניו־יורק, ניו־יורק

יעקב האק
ברוקלין, ניו־יורק

שמואל הרטשטיין
ניו־יורק, ניו־יורק

יעקב הרמן
ברוקלין, ניו־יורק

דוד ווארשא
פּורטשסטר, ניו־יורק

ירחמיאל וויסנטובסקי
ניו־יורק, ניו־יורק

דוד טברסקי
ברוקלין, ניו־יורק

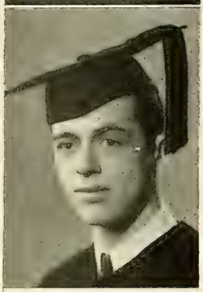
עמנואל ליבמן
ספרינג־וואלי, ניו־יורק

אברהם ליסטוקין
ניו־יורק, ניו־יורק

מרדכי לווין
ברוקלין, ניו־יורק

שמואל מייער
בראנקס, ניו־יורק

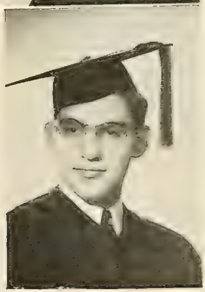
שלמה נוביל
ניו־יורק, ניו־יורק

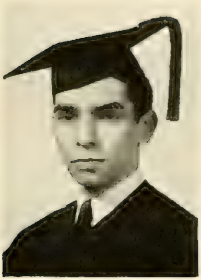
חיים נייטנסון
עדזשמיר, לונג איילנד

שמעון לייב עקשטיין
ברוקלין, ניו־יורק

יחיאל סינגער
ניו־יורק, ניו־יורק

אליעזר פרליסקי
ברוקלין, ניו־יורק

חיים רוזנר
בראנקס, ניו־יורק

משה רוטמן
בראנקס, ניו־יורק

המסיים הבינוני בשנת ת"ש

הגיל	20
הגבה	5'—8½"
המשקל	150
המסיים המכובד ביותר	אילסון
המסיים הפופולרי ביותר	נוביל
המסיים הספרותי ביותר	גמליאל
המסיים המפולפל ביותר	גוטמן
מתמיד המחלקה	האק
משורר המחלקה	האק
בלשן המחלקה	נייטנסון
לץ המחלקה	טברסקי
מוזיקן המחלקה	פרליסקי
חזני המחלקה	רוטמן, עקשטיין
„קיביצר" המחלקה	ליסטוקין
נואמי המחלקה	רוטמן, הרמן, עקשטיין
רב המחלקה	רוזנר
צלמני המחלקה	טברסקי, סינגר
עלוי המחלקה	רבינס, ווייסנטובסקי
השנה הקשה ביותר	ג'
השנה המענינת ביותר	ה'
המשורר העברי החביב ביותר	ח. נ. ביאליק
הסופר העברי החביב ביותר	דוד פרישמן

ספרות

תוכן הענינים

חיים רוזנר

רבינו שלמה יצחקי

רבינו הגדול, רש"י, שאנו חוגגים עתה שנת התשע מאות להולדתו, נולד בעיר טרוייש, בצרפת, בשנת 1040 למספרם. באותה השנה מת לפי המסורה רבינו גרשום, שמפני גדולתו נודע בשם „מאור הגולה". במשפחת רש"י היו כלם מיוחסים ואנשי מעלה. אמו של רש"י היתה אחות ר' שמשון הזקן בעל הפיוטים*. אביו של רש"י, ר' יצחק, היה גדול בתורה, ורש"י מזכירו במסכת ע"ז דף ע"ה ואומר „זהו לשון אבא מורי מנוחתו כבוד".

בנערותו היה רש"י מתמיד גדול, עשה לילות כימים ללמוד התורה והראה חריפות ובקיאות נפלאה עד שכל רואיו התנבאו עליו שזה הקטון לגדול יהיה וחכמתו תאיר כזוהר הרקיע. כשנעשה בן שמנה עשרה קימו בו הוריו מה שאמרו חז"ל בן שמונה עשרה לחופה. אין אנו יודעים כלום על אשתו. באותו הזמן חיו תלמידיו של רגמ"ה שהיו נקראים בשם „חכמי לותיר" והם היו גדולי התורה של אותו הזמן בצרפת ובאשכנז. ישיבת מאינץ שנתיסדה על ידי רגמ"ה היתה המרכז הראשי של החכמים האלה. מיד אחרי חתונתו עזב רש"י את עיר מולדתו ואת אשתו, כמו התנא ר' עקיבא בשעתו, ונסע ללמוד בעיר מאינץ באשכנז. רבו היה ר' יעקב בן יקר והוא רבו המובהק שקראו בשם מורי זקן (סוכה ל"ה:) שהיה ממלא מקום רבינו גרשום מאור הגולה**. לאחר איזה שנים עזב גם את עיר מאינץ ונסע ללמוד בישיבת וורמיזא אצל רבי יצחק הלוי ורבי יצחק ברבי יהודה. (בית הכנסת שלמד שם רש"י בוורמיזא (Worms) והכסא שישב עליו עודם נמצאים עד היום הזה בווארמיזא.)

רש"י למד מתוך עוני וחוסר לחם ובאמת קיים „כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל . . . וכו' " וסיפר על עצמו בזה"ל „בדברים אשר הגיתי לפני מלמדי, כי חסר לחם ועדי לבוש ורחיים על צוארי, שמשתי לפניהם" (לקוטי הפרדס, צד 34). שבע שנים למד רש"י בישיבות הרחק ממקום מולדתו, ומאשתו, ושב לביתו רק לימים טובים לקיים „ושמחת בחגיך".

בן כ"ה היה רש"י כששב לעיר מולדתו להשתקע שם. שמו כבר נודע לרבים אבל הוא בעצמו לא ידע גדולתו ובמקום ענוותנותו שם אתה מוצא גדולתו. קהילת טרוייש קבלתו לרב ומורה דרך אבל שלא על מנת לקבל פרס אלא כמשרת כבוד. כרם היה לרש"י ומיגיע כפיו נהנה ועסק בדריכת יין ועשיית ענבים כמו הרבה אנשים בעירו.

אחרי מות חכמי לותיר באו תלמידי צרפת ואשכנז ללמוד בישיבת רש"י שיסד בעיר מולדתו. ואז הוציא את הקונטרסים שכתב עוד בהיותו בישיבת מאינץ ווורמיזא. כתב פירושים על כל התנ"ך וכמעט על כל התלמוד. הוא ידע לגלות את המאור שבתורה, לבאר מקומות סתומים וליישרם באופן נעים ובלשון צחה ונעימה.

פירושו למשל על „ואני בבאי מפדן" — כל מי שלמד פירושו על שלש מלים אלו עם

*צונץ בספרו Literature Geschichte דף 112 וגם וויס בספרו „תולדות רש"י", מתנגדים לדעה זו שרי שמשון הזקן היה דוד רש"י.

**וכל מקום שהזכיר רבו סתם כוונתו על ר"י בן יקר.

הנגון המקובל והמתוק לא ישכחן לעולם. ולתוך אותיות אלו נתכנסו עולמות שלמים, עולמות מלאים יופי וגעגועים. יעקב הגוסס מדבר ליוסף ורואה למרחוק את הימים הבאים, עת יגלה נבוזראדן את בניו תהא רחל עוזרת להם, היא תהא יוצאת . . . מקברה, ותבכה ותבקש רחמים על בניה . . . אלו הדברים היורדים חדרי כליות ולב.

ופירושו על התלמוד שהיה ספר סגור ומסוגר עד שבא רש״י — בפירושו לא נתן תמצית התלמוד כר' יצחק אלפסי ולא תרגם התלמוד כר' נתן בעל הערוך ולא מסקנות התלמוד כהרמב״ם, כי אם את התלמוד כמו שהוא, כמו שכותב ר' בצלאל אשכנזי: אביהן ורבן של ישראל היה רש״י ז״ל המגלה לנו כל סתום ובלעדיו היתה הגמרא ספר חתום. או כמו שאומר בעל „צדה לדרך" בהקדמת ספרו: לפניו לא קם כמוהו — מורה דרך ומאיר נתיבות ים התלמוד בפירושו בלשון צח וקצר. ואלמלא הוא נשתכח דרך התלמוד הבבלי מישראל. — על מה שלא שמע אומר רש״י לא שמעתי או לא ידעתי. הגאון רבי עקיבא איגר בהגהות הש״ס לברכות מונה קרוב לחמשים מקומות שרש״י אומר: לא ידעתי.

רש״י המפרש דומה לרב היושב עם תלמידיו ומברר להם כל דבר עד שהם בעצמם יכולים להוציא את המסקנות, ודרכו זו של רש״י היא שעמדה לו, שפירושו מכוון לכל אדם. הנער המתחיל בצעדיו הראשונים בשדה התלמוד מוצא בו עזרה וגם תלמיד החכם המופלג ובקי בכל חדרי תורה מוצא בו סיוע ותועלת. בדרכיו אלו, פשטות, שלמות, ודיוק ויופי קנה רש״י את לבבות בני ישראל במשך הדורות.

בנים לא היו לרש״י כי אם שלש בנות. אחת מהן היתה מלומדת וכשרש״י חלה קראה היא לפניו את השאלות שהרבנים שלחו לרש״י והיא גם כתבה את התשובות. כך כותב רש״י בספרו „הפרדס" ואומר: „הנני צעיר שעל החותם נידון ביסורי חולי וכו' . . . כי נחליתי ואזלת ידי למשוך בעט סופר ולכן „בתי" קוראת לפני שורות הללו והיא כותבת". בנותיו אלו השיא לתלמידי חכמים גדולים ומהם יצאו גדולי ישראל בעלי התוספות כמו רבינו שמואל בן מאיר הרשב״ם, רבי יצחק בן מאיר הריב״ם, רבי יעקב בן מאיר, הוא רבינו תם, ורבי יהודה בן נתן הריב״ן. שנים אחדות לפני שקיעת שמשו קרה מסע הצלב הראשון. אלפים ורבבות יהודים מתו על קידוש השם. קהלות נחרבו, ובאותו הזמן הראה רש״י חבתו ליהודים. היו אז הרבה יהודים שלא יכלו לעמוד בנסיונם והמירו את דתם וכשנעשה עוד הפעם שלום רצו לחזור בתשובה. אבל היו אותם היהודים שעמדו בנסיונם ולא המירו דתם, שהוציאו שם רע על האנוסים ואמרו שאסור לאכול ולשתות עמהם. יינם אסור, וכ״ש להשתדך עמהם, ומצב האנוסים היה נורא. אז בא רש״י ואמר שאסור להזכיר להם את העבר, וישראל אע״פ שחטא, ישראל הוא, וחלילה להוציא שם רע עליו.

מלבד פירושיו על התנ״ך והש״ס, כתב רש״י ספר „הפרדס", „מחזור וויטרי", איסור, והיתר, וסדור.

רש״י חי ס״ה שנים ונח לחיי עולם בשנת 1105 למספרם. ונסיים בדברי רבנו אליעזר בן נתן (ראב״ן סימן ק״ז) „מימיו אנו שותים ומפיו אנו חיים, אשר איזן וחקר ותיקן אזנים לתורה, שפתותיו שמרו דעת, ותורה נתבקשה ונתחדשה ונדרשה מפיהו, תורת אמת היתה בפיו, בשלום ובמישור הלך, העמיד לעולם רגל שלישי". נשמתו חיה ותחיה כמו האומה הישראלית.

זכר צדיק לברכה.

שמעון לייב עקשטיין

קדוש השם הוא מושג־יהודי

במה מוזר לשמוע את השאלה המתמיהה: „קדוש השם — מושג לאומי או דתי הנהו?" כי המלים „קדוש השם" הן במאה אחוז שייכות אך ורק לעם עברי. אין שום אומה שישנה בעולם הן בין אלו שהיו ונכחדו והן בין האומות המחזיקות מעמד והפועלות עוד ביום — שתוכל להגיד על אחד מבניה שהקריב מה־שהוא לשם „קדוש השם". בכלל מוזר ולא ידוע להם מושג זה: אמנם לא הסרים ולא חסרו בעבר גם אצלם אנשים אמיצי־לב וכבירי רוח שהחריבו ושהקדישו את עצמם בשביל ארץ מולדתם לשם חופש עמם, ובגלל גאולת מדינתם ושחרורה או לשם איזה אידיאל אחר. אך בשום אופן לא מסרו את נפשותיהם על קדוש השם.

כי אם נרצה ואם לא נרצה שונים אנו מכל עם: שונים אנו באופי לאומיותנו הבלתי טבעי ושונים אנו בדתנו. ואם להיות יותר נאמנים לעצמנו עלינו להבין שאצלנו העם היהודי אין לאומיות בלי דתיות תהיה באיזו מדה שתהיה — ובפרט שאין דתיות בלי לאומיות. כי מתחילת בריאותו ויצירתו של העם היהודי נילושו לאומיותו ודתיותו מבצק אחד. יען כי אצלנו קדמה האלקות להאומה, כי עוד לפני שהתלהבנו מרגש פטריוטי־לאומי ועוד לפני שהוקבענו בארץ מולדתנו כבר קבלנו את התורה שהיא נשמת אומתנו. לכן אין לתאר ולהבין שאצלנו העם היהודי — אפשר לחלק או להפריש את לאומיות מהדתיות אף כי לדאבוננו הרב נמצאים כיום רבים החושבים ורוצים לבנות לנו בית לאומי בארץ ישראל מבלי להתחשב עם דתיותנו; מה שאין כן אצל עמים אחרים שלאומיותם ומדיניותם קדמה לתורתם, והקדושה הדתית איננה אצלם מעקרי החיים הלאומיים שלהם ובפרט שאיננה הנשמה הלאומית אצלם. כי נשמת העם אצלם היא לא התורה והצוויים של דתם שקבלו אחרי היותם לעם אלא המדינה והארץ שבה הם נאחזים ודבקים, וכל זמן שדבקים הם בארצם ונאחזים במדינתם קיומם מובטח וחיי הלאום נמשכים אצלם. אולם כשמנשלים אותם מארצם ומפזרים אותם לבין האומות הרי הן אנוסות להתבולל ולכלות במשך הדורות. ומדוע זה? כי בלי ארצם אין להם אחיזת מה בחיים כי דתיותם היא אצלם רק כלבוש ללאומיותם; ולבוש הלא אפשר להחליפו או לפשטו לגמרי. ועל כן אין להבין ולתאר אצלם את המושג „קדוש השם" במלא מובנן של המלים הללו כפי שהוא נתפס ומצטייר אצלנו היהודים. רק יהודים יכולים לקדש את השם; כי אומה שתורתה עשתה אותה לעם ושליותה אותה משחר ילדותה, אומה שמתחילה את חשבון יצירתה מאלקי אברהם יצחק ויעקב, הראשונים שהאמינו ביחידות האלקות ושהטיפו אותה לעמי הארץ, לאום כזה שמתחיל את ההסטוריה שלו „מבראשית ברא אלקים", רק לאום כזה קנה לו את הזכיון „קדוש השם", וקדוש השם אצלו כמו אצל כל יחיד ופרט מהעם אין להגדירו במושגים „דתי" או „לאומי"; כי כשם שאין ערך לגווילים בלי אותיות ולאותיות בלי גווילים וכשם שאין ערך לגוף בלי נשמה כן אין להפריש ולחלק אצל עם ישראל את הדתיות מהלאומיות. וקדוש השם הוא מושג יהודי שלם הכולל את הדתיות והלאומיות בצבת אחת. די לנו לדפדף בהיסטוריה האנושית הכללית, לעומת זה במהלך תולדות עמנו אנו כדי להוכח באמיתות ההנחה. כי המושג קדוש השם שייך אך ורק לעם ישראל ויהודי המקריב את עצמו על קדוש השם הוא בעל כרחו יהודי דתי־לאומי.

טוביי גראסס

ליום הולדתו התח"ה של רמב"ם

זה חמש שנים מאז חגגו את יום הולדתו הת"ת של רמב"ם ז"ל. השאון וההמולה חלפו ועברו עם כל שירי השבח והתהלה המתרגשים ובאים בעקבות זכרונו של גאון האומה. ואחר הרעש קול דממה דקה. הים הרועש אמר: אין עמדי חכמה. אבל היושבים באהל התורה הם משיחים בו תמיד. הם מביעים תודה בכל רגע לחריפותו הסוללת להם דרך בערבה ולהגיונו החותר והמתיר כל סבך. לא באתי לשבח ולפאר אלא לעמוד על דבר תורה אחד כדי להדגייש כשרונו זה.

בקידושין דף ז"א נאמר שאיש מותר לישא שתי נשים ולפיכך יכול איש לקדש לחצי רשותו. אבל איתתא לבי תרי לא חזיה, ובשביל זה אינה רשאית להתקדש לחצי רשותו. ובעמוד ב' שם: בעי רבא חצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה מהו? כיון דאמר לה חצי פרוטה פסקה (רש"י — והוה ליה כמקדש לחצאין,) או דילמא מונה והולך הוא? אם תמצא לומר מונה והולך הוא (ורישא דמילתא אמסקנא נמי ולא לחצאין הוא, דהא חצי פרוטה לאו בר תפיסה הוא), חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה מהו? כיון דאמר לה בפרוטה ופרוטה פסקה למלתיה (ולא היה תחילת דיבורו אלא לחציה, וטעה לומר שמקדשין לחצאין)? מונה והולך הוא חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר מהו? כיון דאמר לה למחר פסקה או דילמא הכי קאמר לה קידושין מתחלו מהאידנא ומגמר לא ניגמרו עד למחר. שני חצייך בפרוטה מהו? הכא ודאי בחד זימנא קאמר לה או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל? תיקו.

ולענין הלכה ישנם חילוקי דעות. בעלי התוספות בזבחים ל' ע"א פוסקים דחצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה אינה מקודשת. וטעמם כמו שמבואר בתוספות ר"י הזקן שכששאלו שני חצייך בפרוטה מהו הדרו ביה מההיא אוקימתא דאם תמצא לומר מונה והולך דלעיל. דאי אמרינן מונה והולך בתרי דיבורי כ"ש הכא בחד דיבורא ופסק דכולהו בעיא לא איפשיטו, עכ"ל. ורמב"ם פסק בפרק ג' מהלכות אישות ה"י, בשתי הבעיות הראשונות מקודשת ודאי ובשתי הבעיות האחרונות מקידשת מספק. ו„הכסף משנה" שם מביא קושית שאר הפוסקים ומסיים בזה"ל: אבל הרשב"א כתב ואינו מחוור דשתי חצייך בפרוטה טפי עדיף מכילהו וכו' וזוהי דעת הראב"ד בהשגותיו, גם הרא"ש כתב כדבריהם. וכן יישב קשיא זו לדעת רבינו, עכ"ל.

והנה בתירוץ כן בד"ה והך בעיא קמייתא נראה חריפות רמב"ם. אם ננתח את מהלך הגמרא נראה שהדין נוטה לפי דעת המקדש. אם באמת אנו יכולים לומר שדעתו להיות מונה והולך אז הקידושין חלים, אבל אם טעה וחשב שיכולים לקדש לחצאין אז אין הקידושין תופסים. אם כן בשתי בעיות האחרונות אי אפשר להשתמש ברעיון של ואם תמצא לומר כלל. לפי שבאותם הענינים יש מעלה ומגרעת בכל אחת ובשביל זה אינה דומה לחברתה, ואין שייך את"ל. בדהצייך בפרוטה היום איכא למימר דכיון דלא חשב לגמור היום עשה הפסק גמור ורצה לקדש לחצאין; בנגוד לשני חצייך בפרוטה דודאי לא הפסיק. ואלו מאידך גיסא טפי שייך למימר בחצייך בפרוטה היום מונה והולך הוא אע"ג דלאו ביומיה מבעיא האחרונה דליכא למימר מונה והולך כלל. הלכך בהני שתי בעיות ליכא למימר אם תמצא לומר לגמרי, ושקולות הן. ואף היות שיכולים להבדיל כזה בין שתי בעיות הראשונות מכל מקום טפי חשוב מעלייתא דידהו דמונה והולך מגריעת הפסק שבהן דכל ביומיה לא חשבינן ליה הפסק ומשום הכי איפשיטו תרי בעיא קמאי ותרתי בתראי סלקן בתיקו.

רק על ידי אמת ואמונה שבנפשו יכול הי' להוציא הקירות ודרישות כל כך עמוקות וחודרות. על כן משבחיו הנאמנים הם אלה שהקדישו את עתם ומרצם לעבודת הבורא ולהבנת תורתו. הלואי ויתן ד' שהניצוץ הקדוש שבו ימצא מקלט אצל נושאי המקדש בתוכם; ושיצמיח באופן יותר מהודר פרי שיהי ראוי לברכה גם בארצנו זו אחרי התמעטות מרכזי התורה בארצות החרבות.

שמעון לייב עקשטיין

רשימה תלמודית

מבוססה על אחת ההרצאות התלמודיות והמאליפות שנתנו למחלקת המסיימים בעונה זו במסכת קדושין על ידי רבנו הרב ש. ק. מירסקי

מה זה שטר? לפי דעת הרמב"ם.* יוצא „שמדין תורה אין מקבלין עדות לא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות אלא מפי העדים שנאמר על „פי שנים עדים" מפיהם ולא מכתב ידם — על כן עדות שבשטר הוא רק בדרבנן, שתקנו מטעם „שלא תנעול דלת בפני לוין". ה„כסף משנה" בפרושו על הרמב"ם מיישב אמנם את קושיות הרשב"ין על הרמב"ם מן הכתוב בירמיה „וכתוב בספר והתום" על ידי זה שמבדיל בין דברי נביאים לדברי תורה. אבל בעצמו הוא מקשה על הרמב"ם: הלא מוצאים אנו בהרבה מקומות בש"ס, שקיום שטרות מדרבנן, משמע שעצם השטר מדאורייתא ואם כן איך פוסק הרמב"ם ששטרות הם רק תקון דרבנן? והכ"מ משאיר את הדבר בצריך עיון.

ב„ספר המצוות" של הרמב"ם (סוף השורש השני) מחלק הרמב"ם בין דברי סופרים ודברי תורה. הוא סובר שאם מוצאים אנו בגמרא על איזה דין שהוא „מדאורייתא" אז בודאי זה מדאורייתא, אע"פ שאין אנו רואים את זה מפורש בתורה כי בודאי זה דין קדום מזמן התורה. אבל אם נדרש הדין „משלש עשרה מדות" זה אינו אלא מדברי סופרים. והוא מתוכח שם כאלו עם עצמו וטוען, שאם כל מה שנדרש מן התורה היה צריך למנות במצוות התורה, מספריו היה עולה לאלפים. והוא אינו מונה אותן כי „ענפים מן השרשים" אין ראוי למנות. על כן המצוות העקריות, דהיינו השרשים נמנים אבל הענפים אינם נמנים.

אולם הרמב"ן ז"ל בהשגותיו על הרמב"ם, משיג על הנחה זו שהניח הרמב"ם ואומר כי מתוך כלל זה יוצא לו בודאי גם דין של שטר מדרבנן ולדעתו זו אינה אלא מסקנה מוטעית, כי הלא מצאנו בפירוש בגט שהוא מדאורייתא, והוא גם שואל את קושיות ה„כסף משנה" מקיום שטרות דרבנן שמשמע שעקר השטר מדאורייתא, ומקשה גם מדיני נפשות וקנסות שנידונים כתוצאה משטר. ולעצם השאלה מהו שטר אם לא עדות שבכתב הוא עובר מבלי להתעכב בה הרבה ומציין רק שיש הבדל בין זה לזה. ועי' ב„יבמות ל"א ב', תוס' בדה' דחזו בכתבא, שרבנו תם סובר שרק מי שאינו ראוי להגיד, כגון אלם, פסול בעדות שבכתב בניגוד לרש"י. ודעת הרז"ה ששטר הוא כעין הודאה ולא עדות. ואין בכל הבאורים הללו כדי להניח את הדעת, שהרי שטר כשר גם אם העדים מתו ואינם ראויים להגיד, ועל ההודאה איננו יודעים כי אם מפי העדות שבשטר. כי העקר לנו לדעת שהרמב"ם מבדיל כנראה בין שטרות העומדים לראיה, ובין שטרות שעיקרם לקנין, ואולם באמת אין שום קשר בין דברי הרמב"ם בספר המצוות ובין דבריו בהלכות דעות. שטרות לקנין בעקרם הם דאורייתא (למשל, גט, קדושין, שטר מקנה) אבל שטרות העומדים לראיה, היינו ממונות, הם דוקא מדרבנן ומטעם שלא תנעול דלת התירו עדות בכתב. וכך אפשר לתרץ על נקלה קושית ה„כסף משנה" וקושיות הרמב"ן. וראיה לדבר שיש הבדל בין שטרי קנין ושטרי ראיה אפשר להביא מן התוספות בקידושין (דף ט', א', בד"ה

כתב על הנייר ועל החרס) ששם רואים אנו בפירוש את ההבדל בין שטר ראיה הצריך להכתב על דבר שאינו מזדייף ושטר לקנין שמותר לכתבו אפילו על חרס.

וראיה חזקה מביא הגאון ר' חיים בריסקר זצ"ל** אף כי אינו מביא את התוספות בקידושין לראיה על ההבדל שציינתי, אלא ראיה אחרת לאמת את ההבדל האמור מסנהדרין (ל"ב א'). שם אנו אומרים במשנה „אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה" שואלת הגמרא האם דיני ממונות צריכים חקירה הלא למדנו בברייתא, ששטר שזמנו כתוב באחד בשמיטה והעדים הוזמו, השטר כשר מפני שאני אומר שמא אחרוהו וכתבוהו. ואם מדין תורה דיני ממונות צריכים דרישה וחקירה מדוע יהיה השטר כשר הלא חסרה כאן חקירה? מתרץ ר' חנינא שדבר תורה צריכים חקירה ומטעם תקנת חכמים שלא תנעול דלת גזרו שלא יהיה צורך בחקירה בדיני ממונות — זו תמצית הגמרא בסנהדרין.

על כל פנים רואים אנו שמביטים על השטר כמו על עדות, והגמרא מדברת באופן מוחלט וברור ששטר זה עדות. ואם מדין תורה צריכים חקירה, וכל הטעם שאין צריכים חקירה בדיני ממונות הוא מפני תקנת חכמים, הלא יהיה קשה על כמה גמרות—.

למשל, בגיטין דף י"ז, שם שואלת הגמרא מדוע תקנו זמן בגיטין, והתשובה: טעם אחד משום פירי, וטעם שני שמא יחפה על בת אחותו. הרי רואים אנו שהגמרא מבקשת טעם מדוע יש צורך בזמן. והלא אם לא יהיה זמן אין חקירה ולא יחשב השטר לשטר עדות, וכאן אין לתקן משום נעילת דלת. אין זאת אלא שמוכרחים אנו לאמר כי באמת אין צורך בזמן בגיטין והוא הדין בקידושין שהגמרא אומרת ביבמות ל"א שמשם אין צורך בזמן, ושטר שחרור כרומה. על כן אומר ר' חיים זצ"ל שמוכח מן הגמרא הזאת שהיא מבדילה בין שטר לראיה ושטר קנין. בשטר של ממון יש צורך בחקירה כי הוא שטר של ראיה ובו יש כל דיני עדות. וכמו שעדות צריכה חקירה גם שטר צריך חקירה ודרישה. אבל שטר קנין כשטר קידושין וגט אינו עדות בשטר. ומטעם זה אין צורך בחקירה כי אין נוהגים בו דיני עדות. לפי זה יכולים אנו להבין גם את ההבדל שיש בתוספות בקידושין ט', א', כי שטר ראיה שהוא כמו עדות צריך להכתב על דבר שאינו מזדייף ואולם שטר קנין, שאינו דומה לעדות, מותר לכתבו אפילו על חרס.

ומי שעמד על ההבדל הזה, שוב לא יקשה על הרמב"ם כי הלא הוא דן רק על שטרי ראיה ואלה אמנם מדרבנן ולא מדאורייתא. אולם על שטרי קנין גם הרמב"ם יודה שהם מדאורייתא.

*הלכות עדות פרק ג' הלכה ד'.
**בספרו חדושי ר' חיים.

חנוך

אהרן ב. אילסון

תהליך החנוך
(על פי שיטת קילפטריק)

כלנו מסכימים כי יש לאדם צרכים, תאוות, ותשוקות. וכלנו יודעים שהאדם מתאמץ להשביע את תאוותיו. כדי לנצח את רוב המכשולים בדרכו, התחיל האדם להשתמש במדע. בעזרת המדע הרגיש האדם את עצמו יותר חפשי מקודם. במקום להביט על הטבע כאויב, התחיל האדם להתיחס אליו, כחרש אל כליו. המדע הכין דרך לתכליתו של האדם. אף על פי כן, כשגלה יותר את סודות הטבע, נעשו חייו מסובכים. העולם נעשה אי־בטוח ואי־ברור לו, לפיכך האדם, עבר מחדש את מסלולו, והתחיל לרשום לזכרון כל מה שאירע וגרם למצבו הנוכחי.

אנו היום מבינים את תורת ההתהנגות (Behaviorism) של בני־אדם, והאמצעים שעל ידיהם משבח החנוך את חיי האדם. אנו היום מבינים את ה„מדוע ?" וה„למה ?" של תשוקות האדם.

פעמים יקרה כי תמורה תבוא באורגניזם (Organism), ואז שווי משקל (Equilibrium) האדם מופר ומתבלבל. התוצאה היא: צורך, תאווה. האדם משתדל להשיב את שווי משקלו לקדמותו. הוא ממשיך את תנועותיו (Movements) עד שיושג שווי־המשקל.

נקח למשל חיה רעבה. החיה מחפשת והולכת ממקום למקום. אינה מתיאשת עד שמוצאת טרף. השתדלות החיה אנו מכנים „התנהגות". ולפי תהליך החנוך אין הבדל בין התנהגות האדם ובין התנהגות החיה, לשתיהן (ההתנהגויות) יש מטרה. החיה מגלה אחר זמן מה את האמצעים והתנועות הנצרכים כדי להשיג את טרפה. ועל ידי זה להשיב את שווי־משקלה למקומו. למהלך הזה של גלוי התנועות הנצרכות אנו המחנכים קוראים „לימוד".

הלימוד מהפך את האדם לבריאה חדשה, כיון שהאדם רוכש דבר חדש שבו יכול הוא להשתמש בנסיונותיו, הוא מרגיש כוח נוסף. אחרי נסיונות מה, האדם משליך הצדה את הכוחות העוזרים במקצת ומחזיק בכוחות העוזרים בשלמות.

כיון שהגורם השורר והשליט (dominant factor) של הסביבה הוא החברה האנושית. האדם נעשה חברתי. כשבני־אדם מצאו את תאוותיהם שוות, הם התחילו להתארגן ולהתגים נגד אויביהם המשותפים. התוצאה היתה: המוסד (institution). המוסד, על כן, נברא על ידי החברה. כשעבר זמן לא יכלו בני־אדם להמשיך ולהתקדם בתהליך הלימוד כיון שהרגישו הכרח להקריב את עצמם בשביל המוסדות אשר נוסדו על ידי אבותיהם.

רק בתקופות היותר מאוחרות השיג האדם את הצורך לתקן את המוסדות לטובתו ולטובת השבחתו.

היום, החנוך והמוסד פועלים באפן הדדי זה עם זה (interact) בדרך מוצלחת. תהליך ההסתגלות הזה נעשה עכשיו ממושך ותדירי. בתהליך הזה יש שני מיני פעולות: מתוך הכרה ומתחת לסף ההכרה. להכרה יש יתרון.

חובת החנוך להעלות ולגדל את פעולת ההכרה אשר באמת היא פעולה יוצרת. חסרון הפעולה היוצרת הוא האסון שבסדר החנוך שלנו היום.

יש הרבה מכשולים הדוחים כל פעולה יוצרת. ספרי־לימוד, בחינות, מחלקות, וכו׳, הם המכשולים בדרך. והם הדוחים את הפעולה היוצרת.

כל מחנך יודע, כשילד מתחיל בלימודיו, אינו יודע עדין את כונת „שנון לבחינה", בבית הילד שואל כל מיני שאלות כשאיזה דבר מוזר מתעורר בלבו. מרעיו לומד הרבה בלי עזרה מספרי־לימוד. הוא רוכש מלים חדשות ובטוים חדשים, וכל אלה בלי לעבור למחלקה יותר גבוהה. ועכשיו הוא נכנס לבית־ספר, ומיד כל הדרכים לפעולה יוצרת נסגרות. מיד הוא מתחיל ללמוד ולשנן מלים ובטוים בעל פה בלי שים לב לכונתם. לעולם אינו יכול עוד לשאול שאלות שמחוץ למקצע הנלמד באופן חפשי כמקודם.

התלמיד החדש צריך לשאול עכשיו רק שאלות אשר יש להן שיכות למקצוע שלפניו. עכשיו הוא צריך ללמוד יחד עם שלשים או ארבעים תלמידים אחרים בין אם הוא עולה עליהם בכשרונותיו או לא.

כל זה אינו דורש מהפכה במשך יום אחד, עלינו להפך לעת עתה את סדר ההצגה של הלימוד לטובת העתיד.

עכשיו התלמידים מקבלים כל דבר מוכן ומזומן לפניהם. עליהם רק לשנן בעל־פה ולהרצות בעל־פה. האמצעים שעל ידיהם אנו באים למסקנות האלה אין אנו משתדלים אפילו להסביר לתלמידים.

בזה אנו טועים. ראשית עלינו להנהיג מנהג הכרחי שהתלמידים בעצמם ימסרו פתרון לשאלות. בדרך זו יתרגלו למצוא את הפתרונות לשאלות שתבאנה כשיגדלו.

אמנם, יש בתי־ספר שהיום משתדלים לעשות שנויים בסדר החנוך. רוב המורים היום הם מסיימים מבתי־ספר החדשים־ברעיונותיהם. ההתחלה היא טובה. כלי מכונה יש לנו. המהנדסים והמנהיגים עדיין חסרים.

בנימין רוזנבוים

רבנים ומורים

שנים הם העומדים בראש העולם החנוכי של ישובנו פה באמריקה — רבנים ומורים. הרבנים הם מורים לגדולים והמורים הם רבנים לקטנים. האם אין כך היא מובנה של המלה „רב"? רב, למדונו, פירושה „גדול", ז. א. איש הגדול מרעהו בתורה ובחכמה. המורים גדולים הם מתלמידיהם הקטנים בתורה ולכן הם רבניהם, והרבנים גדולים הם בידיעותיהם מחברי קהלתם ולכן מורים הם לעדתם. זאת אומרת, שלשני סוגים אלה, הרבנים והמורים, תפקידים מיוחדים. הרבנים הם מורים לגדולים, והמורים רבנים לקטנים. אך לא את זה באתי לגלות. זה ידוע לכל.

מה שאני יוצא לדון פה הוא ששני אלה, הרבנים והמורים, משמשים בערבוביה. רב של גדולים נעשה מורה יקטנים ומורה קטנים נעשה רב לגדולים. מצב זה, כמובן, הוא בעוכרו של החנוך העברי, וגורם להשפלת כבוד הרבנות. למה לטשטש את הגבולות של שני מקצועות אלה — רבנות והוראה ? יתגדר נא כל אחד בשדהו.

ידוע הדבר שמצב זה הוא תולדה של סיבות שונות, והעיקרית שבהן הם התנאים האיקונומיים שבהם שתי הפרופסיות האלו, הרבנות וההוראה, נתונות. מה יעשה הרב, אומרים רבים, שבו בזמן שהוא מכהן בתור רב עליו גם להעשות למורה, כי הרבנות לעצמה איננה מספקת לו די מחיתו ? אך אלה הטוענים כזאת, בין שהם רבנים או בעלי בתים, אינם רואים את הנולד. באותו רגע שהרב מתחיל להתעסק בהוראה סובל החנוך וגם משרת הרב מתרופפת. הנסיון ילמדנו שכבוד הרב המלמד נופל בעיני תלמידי התלמוד תורה, והתוצאה היא שסדרי בית הספר מתמוטטים, המשמעת נהרסת, הלמודים מופרעים, וקובלנות נשמעות — והדבר מגיע עד כדי סילוק הרב או המורה ממשרותיהם. אבל, הקרבן הכי גדול במבוכה זו הוא התלמיד. בבוא שנויים בפרסונל של ת"ת, מתחילה הגירת־חוץ של תלמידיהם, ובהכנס תלמידים אלו לת"ת אחר, הרי הם מתחילים שוב מא"ב, כי כידוע, אין בתי הת"ת מתנהלים לפי סדר אחד, וכך החנוך העברי אינו מתעלה למדרגה הדרושה.

זאת ועוד אחרת : בהתחיל רב לקבל עליו גם משרת מורה או חצי או רבע משרת מורה, הרי הוא מתחיל להתחרות עם חברו המורה, ומתהוה ביניהם יחס מתוח ובלתי ידידותי. הרב שעליו מוטל התפקיד להיות המתוך בין בעלי הבתים והמורים, איננו, בתנאים כאלו, נאמן יותר למורים. הם רואים בו כאחד החפץ להסיג גבול וזכויות ולמצא חן בעיני העסקנים על חשבון המורה, ובשעה ששוררת אי־הרמוניה כזו בין הרב והמורים, בית הספר מתחיל לררת מטה. מטה.

עובדה היא, שהרבנים המתמסרים לרבנות בלבד, ובעניני בית הספר הם רק כעין מפקחים, וכל עניני ההוראה מוסרים הם למורים ולמורה המנהל, הרי שם מוצאים אנו בית ספר מעולה. שם יש משטר וסדר. במוסד כזה גם משרת הרב חשובה ומבוססת. מענין, כל מה שהרב משתדל לבסס את מצב מוריו מבסס הוא בזה גם את עצמו, ואם נעיין בתופעה זו אז נראה שהשכל הישר מחייב שטוב לרב בדרכו זו. בחנכו את בעלי הבתים שלו לנחיצות לשלם למורים משכרות שתספקנה להם למחיתם, הרי מוכיח הוא להם בעליל שהרב בודאי ובודאי צריך לקבל משכרת כראוי למנהיג בישראל. באמת אחרי שרבנים כאלו מצליחים להאיר את עיני בעלי הבתים להכרחיות הזו, לא קשה אז למצוא את המקורות לכסף. אך הצרה היא שקשה על מספר רב של רבנים למצא את האמצעים הנכונים אשר על ידם יאירו את עיני בעלי הבתים לדרישות צודקות אלו. אין רבנים אלו רואים את התועלת הכמוסה בדרך מעוקפה זו של התבססות עצמם ע"י בסוס מוריהם. מעטים הם הרואים זאת, אך מעטים אלה מצליחים, כי המורים רואים בהם ידידים, החפצים בטובתם. אך לא נתוכח על הצדק בכך. נחפש נא רק אחרי התוצאות, וכולם יעידו כי יחסים כאלו מביאים תוצאות פוריות בשביל החנוך העברי. המורים, מובטחים במשרה טובה ובמנוחת הנפש, מסורים הם לעבודתם, והחנוך עולה ומשתגשג לשמחת חובביו.

כי, אחרי כל השקלא והטריא, מה הוא המכשול הכי גדול למקצוע ההוראה, אם לא העובדה שהמורה אינו יונק ממנו את כל מחיתו ? לא מחיה של שלש ארוחות ומקום ללון בלבד צריך להנתן למורה העברי, אלא מחיה שתספק לו כל הנצרך לו בחברתנו המודרנית. מדוע זה

יגרע חלקו מהמתעסקים בשאר הפרופסיות? גם המורה העברי עבד וטרח עד שקבל את תעודתו! ועוד: המורה העברי הוא „קולטורטרעגער" לשתי תרבויות. כמעט כל המורים החדשים הם גם מסיימי מכללות ותרבותם והשכלתם בודאי ובודאי משתוה למורים המלמדים בבתי הספר הכלליים, ולמה זה יגרע חלקם?

אם תאמרו שאי אפשר לנו להשוות שני הסוגים של המורים האלו, כי אלו משתלמים ע"י הממשלה, המטילה מס על התושבים, ולכן יש להם הכסף לכך, והמורים העברים תלויים בקהל העברי העני, אסכים להערה זו, אלא אין אני מאמין שמצב המורה הענום בא מפני עניות הקהל היהודי. אין הקהל היהודי עני. הקהל נתבע ונותן. כמה וכמה מיליוני דולרים גובים מהקהל היהודי בשביל כל מיני דברים שבעולם, והוא נותן ונותן. אמנם תפקיד קשה להוציא את הכסף מהקהל, אבל המוסדות המומחים בתביעותיהם ובגבית הכספים מקבלים די והותר בעד צרכיהם. כנראה שמוסדות החנוך אינם תובעים מומחים. חסרה להם אותה המומחיות הדרושה והארגון הנכון בכדי לחנך את הקהל ולהעלותו למדרגת ההבנה שהמורה העברי הוא האדם הכי חשוב ביותר בחיינו היהודיים, ושמהחובה ומההכרח להנתן למורה כל צרכיו בכדי שיוכל למלא את עבודתו על הצד היותר טוב.

צריכים לנהל תעמולה באפן תמידי מעל דפי העתונים היהודיים, העבריים והאנגליים, מעל הרדיו וע"י אספות פומביות, ועוד, שהחנוך העברי לעולם לא ישתפר ולא יתוקן אם המורה העברי, בכדי להחיות את נפשו ונפשות משפחתו, יצטרך לקבץ פרוטות בשביל לחמו הדל ממשרות שונות, אשר כולן יחד אינן מביאות את הברכה לביתו. המורה העברי צריך לקבל את משכורת כל השנה ולא להשאירו לאנחות בימי חדשי הקיץ. המורה העברי צריך לקבל את כל האפשרויות להתפתחות ולהשתלמות בעבודת החנוך בכדי להעלות את החנוך למדרגה הראויה.

הרבנים השותפים בחנוך יכולים למלא תפקיד חשוב למאד בעבודת ההסברה הזו. הרבנים מרבים כל כך בדברים ובנאומים, אבל לעתים רחוקות מאד מתגייסים הם לטובת המורה. הרבנות, בתור הטיבה אחת, חפצה תמיד לברוח מהמורה במלחמתו. הם רוחשים איזו טינה חרישית לאגודת המורים; הם מביטים עליה כאלו היא באה להפריע את מנוחתם ואת שקיטתם על שמריהם, ומתעצלים להכנים את עצמם לעובי הקורה, במלחמת המורים על עמדותיהם. כאשר ישנו איזה סכסוך בין מורים ובעלי הבתים, לעתים קרובות מוצאים את הרבנים על צד בעלי הבתים, כאלו אדוני המורה הם.

זהו מה שאמרתי, למרות שהם שותפים בפרופסית החנוך, תפקידים מיוחדים להם ואל יפרוץ אחד גדר חברו. יתרכזו הרבנים בחנוך הגדולים, יסבירו להם את ערך המורה ואת חובם לתת לו שכר מספיק לקיומו, וע"י כך יבססו את משרותיהם ואת עמדתם בבנין חברתנו. המורה אסור לו לזלזל בכבוד הרב, אך תחת תנאים בלתי נורמליים אלו שהמורה נמצא בהם אין רגש הכבוד הזה נקי מחשדנות כל שהיא.

ניצוצות

ש. ל. עקשטיין

על אסוננו ואסון העולם

האמנם אין תקוה ?

מצב עמנו היום בארצות אירופה — היש מעציב וירוד ממנו ? אף קו אחד של אור אין לראות בשמים המעוננים המכבידים ומעיקים על אחינו בארצות מעניהם ורודפיהם. נרדפים כחיתו יער, מוכים ונלחצים כמצורעים, באין מקום להחבא ולהמלט, נעלבים עד עמקי הנשמה, נרמסים ומבוזים כסחי חוצות. אהה, האמנם אפסה כל תקוה ?

ובארצנו ? בארץ אבותינו ועתידנו ?

גם כאן רוקד השטן את רקודו הנוכל והאכזר. נראה כאילו כל דמינו, ועמלנו וקרבנותינו היו לשוא. גם כאן נרמסת ברגל גסה שארית תקותנו, תקות עם ממושך וממורט. כבשת הרש האחרונה עומדת להגזל מאתנו. והלב הפצוע שואל ביגון : מתי יבוא הקץ לכל התעלולים הללו ? האמנם אין גמול ותשלום בעד דם צעירינו הטובים ? האמנם אין אחרית טובה לתקותנו?

אבל, יידע נא העולם, שכל עוד יעמוד באכזריות רצח על דמנו, לא ינצל הוא בעצמו מכל מצוקותיו ואסונותיו.

שלמה זלמן יפה

אוילות המלחמה

אנו היושבים כאן, בארצות הברית, בשלום ובשלוה איננו יכולים לתאר את המגפה הנוראה — המלחמה — אשר עברה במשך שנה על כל מדינות אירופה. היא שודדת ומחריבה את כל אשר לפניה, מבלי רחם על נשים ועוללים. גם דמי יונקי שדים ובעלי שיבה שפכה. ודומה היא לאחותה הגדולה „המגפה השחורה" אשר שטפה נער וזקן, טף ונשים, באמצעיתה של המאה הארבע־עשרה. ודומה היא גם בכל פרעניותיה, בכל צרותיה וצוקותיה אשר היא מביאה לכל אנשי התבל במשך שנות המלחמה, ויותר מכך אחרי שהשלום כבר השתלט כביכול, כי אין לבבות בלי אבל ויגון, וכל בית סופד את חלליו. רבות הן הנשים אשר תשארנה שכולות — כי אבות על בנים ימותו או מחרב האויב או מתוצאות המלחמה — דבר, רעב, ומחלה.

ומי הוא המנצח ומי הוא המנוצח במלחמה ? הלא אין מנצח ומנוצח כי אם המלחמה עצמה אשר שפכה דם נקי וזך. ואלו אשר הצילו את עצמם — אלו הנמלטים — לאן ילכו ? ארצותיהם שוממות, עריהם שרופות, ובתיהם חרובות ! גופותיהם עייפים ולבותיהם חולים !

הוי גוים טפשים !

עמים נבערים וכסילים —

„על מה תוכו עוד" — תוסיפו מלחמה — „הלא כל ראש לחלי, וכל לבב דוי !"

כרמי טשרני

יהודי ש„נתגיר"

א.

חיים היה עלם בן חמש־עשרה שנה, בחור כהלכה, חזק, בריא, ופקח. ספק יהודי וספק לאו. מאי משמע? היה מניח תפילין בכל יום והולך לבית הראינוע בשבת. מברך המוציא, ותכופות אוכל טרפה מדעת ושלא מדעת. זו כחה של גלות. גוי גמור לא היה יכל להעשות מפני שזכר וכבד את צוואת אביו כשהיה מוטל על ערש שכיב מרע. „כשתהיה לבר מצוה תניח תפילין בכל יום, ותהיה יהודי טוב", צוהו אביו. וכן הוא עושה. ומכיון שלא נשאר מי שידריכהו וילמדהו מה זה „יהודי טוב", מכיון שאחר מיתת אביו פסק לבקר אפילו את הת"ת, נעשה יהודי לחצאין.

ככה השפיעה עליו מיתת אביו. ומה היה אביו? יהודי פשוט, נגר, מסור לדתו בכל נפשו ועובד את ה' מתוך לב תמים ונפש מסורה. ציוני נלהב לא היה, אלא שלפעמים בקר באספות. בכל זאת נדב את שלו. וכשבקשו ממנו שיעשה בעד ארצו עשה—וחסל! לא שלא אהב למדי את ארץ ישראל ולא רצה לטרח בשבילה, אדרבה בעצמו היה אומר לכם ששק קטן של „עפר הארץ" שמור אתו. אלא שלא מצא פנאי. וכן גם עם חנוך בנו. תשוקתו ושאיפתו היחידה בחיים היתה לשלח את בנו לישיבה, ושלסוף הימים, אי"ה, יעשה רב בישראל. אבל לא עלתה בידו. כל מה שטרח ועמל ויגע בנגרותו לא הרויח די לממש את תקותו. והתוחלת הממושכה הזאת היתה מחלה ללבו. והברירה? אם אין הוא יכל לשלחו לישיבה? — הרי ת"ת. וכן עשה. בימי נעוריו שאף אביו ללמד מלאכה אחרת שהיתה מפרנסת אותו בכבוד ונותנת לו את היכלת לשלח את בנו לישיבה. אבל הדבר לא עלה בידו. הרבה צרות ויסורים סבל בצעירותו. נע ונד היה כל הימים ונפשו נלאתה וגופו התיגע מהטלטולים התכופים. וסוף כל סוף בא אל המנוחה והנחלה. וכשנעשה בעל משפחה לא יכל לשנות את כל מהלך החיים שהורגל בו, וקשה היה לאביו של חיים, כל כמה שעמל ונסה, לשנות את מסלול חייו, וללמד מלאכה אחרת.

סוף דבר, חיים בקר ת"ת עד שנת השתים עשרה לחייו שאז מת אביו ובאותה שנה פסק גם חנוכו העברי. לכתחילה התגעגע חיים לאביו, לזמירות הפשוטות והמלבבות ששרו בשבת. אותה הרוח לא שררה עוד בבית, ובכלל עצב כבד העיק על לבו. ביחוד התאבלה והצטערה אמו. לבושה שחורים, התהלכה הנה והנה בראש כפוף כאגמון, ועינים חכלילות מבכי. אבל כדרך החיים לאחר עבור זמן מה, פג העצב מלבם וחזרו למהלך חייהם הקודם. בכל זאת מין עצבות רכה נחרתה בלבב שניהם.

רשם מדכא ומדכדך עשה עליו חג הבר מצוה שלו. כשאביו חי היה תמיד מדבר על החגיגה הנפלאה שיסדר לכבוד המאורע ועל למוד ההפטרה והדרשה. אבל במות אביו בטלה כל התכנית היפה. אמו יצאה ידי חובתה בזה שהביאה אותו ביום ב' בבקר לבית הכנסת שיעלה לתורה. היה יום גשם, וסגריר. השמים היו מכוסים עננים. טפות דקות טפטפו בלי הרף ויחדרו לתוך נשמתו. בית הכנסת היה בשכונה עניה, ומט לנפל. אפלולית שררה בכל הפנות. כל הבנין היה ריק ורק מנין זקנים ונמושות התהלכו שם כצללים. חיים עלה לתורה ובקול חנוק מבכי ברך כשהשמש מאיץ בו כי „יום עבודה" היום ואין לשהות ולבטל זמן. חיים הרגיש ריקנות בלבו. כל המחזה המשעמם השפיע עליו לרעה והרחיקו מיהדות.

ב.

חג החנוכה עבר והגיעה החגא של הנוצרים—קריסמס. כרגיל לתקופה הזאת היתה האדמה מכוסה במכסה של שלג צח ולבן, ורוח קריר וחודר נשב. אותו יום אחר הצהרים שחק חיים בכדורי שלג עם חבריו הנוצרים שהיו מלובשים בגדי חג, בגדי „יום ראשון". ובעברם את בית מרת אולירי ראוה נצבה בפתח ובת צחוק מרחפת על פניה. מרת אולירי היתה אשה שמנה וטובת לב, אהובה על כל הבחורים. תמיד חלקה להם מגדנות והיתה בעלת הבית היחידה שלא מחתה כנגד הבחורים ששחקו לפני ביתה. בנים לא היו לה וכאלו מנתה את עצמה לאם עליהם. „גורגי, מייקל", קראה, „בואו הנה והביאו את חברכם עמכם, הפתעה יש לי בעדכם". רצו גורגי ומייקל וחיים עמהם, ברוח קצרה ובמהירות ונכנסו לביתה. ושם נגלה לעיניהם מראה נהדר אשר הוציא מפיותיהם קריאות תמיהה ופלא. עץ ירוק ענקי מלא את כל חלל החדר, והוא מואר באורות מצבעים שונים ומקושט בחוטי זהב וארגמן. לרגל העץ היתה ערמה של חבילות, וקופסאות ממתקים, וכל הרצפה היתה מכוסה בשלג מלאכותי. בחלונות היו תלויים זרים ירוקים עם חוטי שני, וקשורים לעץ היו פעמונים קטנטנים אשר צלצלו ורשרשו כשנשבה בם רוח. פני מרת אולירי שעמדה מאחורי הנערים הזהירו משמחה, כשראתה את הבחורים נהנים ומתפעלים מפעל ידיה. „קחו לכם קפסת ממתקים וחבילה", אמרה להם. והבחורים שעד עתה עמדו כבולי עץ עם פיות פעורים, התעוררו והזדרזו לקיים את מאמר מרת אולירי. בגיל ובחדור הודו לה, ושנו להודות לה, ושלשו והודו לה, והלכו הביתה.

בבאו הביתה פתח חיים את חבילתו, ומצא, לתמהונו הגדול, את הדבר אשר חשק זה זמן רב — אולר קטן ונחמד. וגם הממתקים היו טובים ונעימים לחכו. אבל לאכזבתו הגדולה, כשהגיש את הממתקים לאמו, מאנה לטעמם, וגערה בו שלא ילך בפעם שניה לראות „עץ קריסמס" ולקבל מתנות ממרת אולירי. אבל, לשוא היתה גערתה. מדי שנה בשנה, בעונת הקריסמס הלך חיים לבית מרת אולירי וקבל את דורנו. וכשגדל היה מזמן לארחת הערב באותו חג. ומנהג קבוע נעשה מועד הנוצרים הזה לחיים.

ג.

חדש נכנס וחדש יצא, השנים עברו וחיים גדל ונעשה לאיש. אמו מתה והוא נשאר בדד בעולם לחתר לו דרך בנתיבות התבל. הוא התפרנס בריוח ולא ברדחק, ודירה קטנה ונאה שכר לו. בכל זאת מין ריקנות הרגיש בלבו, כאילו לא היתה לו שאיפה ומגמה בחיים. כל מעשיו וכל פעולותיו נעשו באופן שטחי. הוא היה רעב לא ללחם ולא למים אלא לפעולה שתעניין אותו ותלהיבו. בלילה, בשכבו על ערשו הוזה בכוכבים, בדממת הלילה נצנצה המחשבה הזאת בלבו. חייו היו ריקים ורק התענג מהבלי העולם הזה, אבל קורת רוח רוחנית לא היתה לו. בערב בחזרו מעבודתו, אחרי שאכל או שהלך לקולנוע, קרא ספר אנגלי, או בקר בבית חבר. ורק ניצוץ קטן ורך, זיק כהה של יהדות עוד בער בלבו. וגם שארית הפליטה הזאת, גם השריד הזה עוד מעט וכבה לולא אירע המעשה הלזה.

ד.

בערב אחד, כשכבר פנה היום ונסו הצללים, בנסע חיים בתחתית הרגיש כרגיל בלבו מן בחילה וגעל נפש כשהביט על היהודים הזקנים קוראים בעתונים היהודיים. „מתי יצאו מן הגיטו?" חשב בשאט נפש, „מתי ינתקו את עצמם מעל המנהגים הנושנים, מתי יתבוללו בין העמים ויעשו לאנשים?" אבל הפעם פני יהודי אחד שישב כנגדו וקרא, משך את לבו. נדמה היה לו כאילו את קלסתר אביו הוא רואה. ומחשבה נצנצה במחו, שגם אביו אילו היה חי כעת היה קורא בעתון יהודי. ולא יכל להבליג על רגשותיו, ובלי משים הביט כל הזמן על היהודי.

באותו רגע נפתחה דלת הקרון, וגרמני צעיר עם שערות פשתים, ופנים מטומטמים מכוסים בהרות התנודד ונכנס. זה עתה בא מאספה של „החזית הנוצרית" ששם המטירו אש וגפרית על היהודים. בדרכו נכנס לסלון ושתה כוסות אחדות. ארס חלחל ובעבע על שפתיו, ובעיניו יקד השטן. לרגע שכח שבארץ חפשיה הוא, וחשב שבגרמניה עודנו נמצא, בארץ העריצים ששם „כל עריץ הישר בעיניו יעשה". ומיד התחיל לקלל ולגדף קללה נמרצת את גזע היהודים, ובדרכו הדף את היהודי הזקן, שאליו נמשכו עיני חיים, מעל כסאו, והכהו ובעט בו עד שזב דם ממנו. היהודי התגולל על הארץ ונאנק ואין פורק ואין מציל. פתאום, כהרף עין קפץ חיים ממקומו, בלי כל מחשבה תחלה, ובחמה עזה תפש את הגרמני בערפו והפילו ארצה. תקפו והפילו, וכן שנה לו ושנה לו מכה אחת אפים עד שהפרידו הנוסעים ביניהם, והחזיקו בחיים עד ששככה חמתו. בחמלה רבה כרע אצל היהודי הזקן והמסכן ועזר לו לחבש את פצעיו. אבל מכיון שראה שלא יוכל הזקן ללכת בעצמו לוהו הביתה.

ה.

ערב חנוכה היה ובבית הזקן הכל אורה ושמחה, ששון ורנה. ולובן תמים עוטף את כל הבית והלביבות חמות. בכליון עינים מצפים הקטנים עד שיבא הסב ויאכלו את ה„לאטקעס" ויקבלו דמי חנוכה. הפעמון מצלצל, הכל אצים, ולאט נפתחת הדלת, והזקן נכנס כשחיים תומכו. אחר שספר להם הזקן מה שקרה ואיך שבא חיים ברוח גבורה להצלתו, התרפקו עליו הקטנים והודו לו, וכן גם האשה. בדעת חיים היה לחזור מיד הביתה, אבל כל כך הפצירו בו עד שלא מצא עוז בנפשו לסרב. דומם עמד והביט מסביב לו. הכל זך ונקי, מפה לבנה, והמנורה מנצנצת כפני הילדים העליזים. הנה נגש הזקן אל המנורה, לקח את ה„שמש" בידו והדליקו ובקול ערב ברך על הנרות. הזקן ביחד עם הילדים שרו „הנרות הללו" ו„מעוז צור" כשהנרות בוערים ביקר זהרם ומפיצים אור יקרות.

געגועים התחילו למשך את לב חיים, זכרונות טמונים מימי קדם התעוררו ונגנו שיר של עצבות על נימי לבו. זכר ולא זכר איך שבעצמו פעם חגג חנוכה. ובהביטו על המנורה המזהירה כאור החמה שבעתים חשב, „מה גדול ההבדל בין עץ הקריסמס ובין המנורה. העץ גדול, נהדר, כלול פאר ומרהיב עין, אבל הוא זר לנפשי, והמנורה קטנה אבל זכה, ממלאה את כל חדרי לבי ונפשי בשלוה, ומשביעה את רעבונו. ובהרהורים אלה ישב חיים לשלחן.

כמובן שנשאר עד תום הסעודה, והלביבות נעמו לחכו יותר ממעדני מרת אולירי. ושמחה כפולה ומכופלת היתה לו כשראה את פני הילדים כשקבלו דמי חנוכה. והוא עצמו היה שכור משמחה על שמצא את ה„משהו", את הרגש שעד עתה חסר לו. ובעצב חרישי נפרד מבני הבית שבן־לילה התחבבו עליו. ובלי כל הפצרה מרובה הבטיח לבקרם לפעמים תכופות.

ואת הבטחתו קיים. ביחוד אהב לבקר בביתם בערבי שבתות, לשמוע את קולו הערב של הזקן בקדשו; ואחר הארוחה לשבת בצד ולשמע ולהתענג כשהקטנים חוזרים עם הסב על מה שלמדו אותו שבוע בישיבה. בודאי לא הבין את דבריהם, אבל קולותיהם הצעירים והנעימים, והלשון עצמה נעמו לו והיו כמנגינה רכה ומלבבת ותמיד נסה כביכול, לפתח את בריחי נשמתו ולקלוט לתוכה את הרוח הנפלאה הזאת. לאט לאט גרמו הזכרונות והגעגועים את שלהם. חיים התענין ביהדות. קרא ספרים ונעשה לאורח תדירי בבית הזקן, וקמעא קמעא באופן הדרגתי עזב חיים את מנהגיו הנכרים והסתפח לעמו.

* * * *

ערב קריסמס היה. חיים היה מוזמן לבית מרת אולירי, אבל הפעם סרב. כל השכונה שהיתה שכונה נוצרית היתה מוארה מ„העצים" ובחלונות היו תלויים הזרים המקושטים. חיים

עבר את הבתים האלה וצחק בלבו. אחרי עברו רחובות אחדים נכנס לבנין שעליו היה תלוי שלט זה, „הכנסו עברים וציונים, השתתפו בשיחה והתענגו". חיים פתח את הדלת ונכנס. הוא ראה לפניו חדר מואר ומקושט בדגלים כחולים־לבנים. בצד מזרח עמדה מנורת חנוכה ועל הקירות תמונות גדולי ישראל ומנהיגים ציוניים. החדר היה מלא אנשים צעירים בני גילו. נואם אחד דבר באנגלית צחה על רוח המכבים, ויעורר את הנאספים להקדיש את כל כחם ואונם לבנין הארץ ולתקומת העם. הדברים ירדו כטל אל לבו, ונפשו של חיים. „כן", חשב בלבו, „עכשיו יודע אני את המוטל עלי. עכשיו, (ברגע זה) מצאתי את דרכי בחיים". הוא הרגיש כאילו ברגע זה מצא את עצמו, כאילו נכנס ליהדות, ללב עמו. הבגדים הזרים נשרו מעליו כעלים נובלים בסתו. איש אחר היה חיים זה כקטן שנולד, וחיים רחבים ומזהירים לפניו. סכויים מאירים ועתיד מבטיח. חיים היה יהודי ! ! !

(ס ו ף)

הצב"י שאול י. קצין

הרפתקאותיו של גולה

מלא חדוה הגעתי לארצות־הברית, על היותי מאושר להכנס לארץ העשר והאשר, לארץ אשר עיני כל נשואות אליה. אבל לדאבוני הגדול השמחה לא האריכה ימים.

ביום השבת הראשון שעשיתי בעיר זו, יצאתי מביתי ועמדתי על פרשת דרכים לראות מה טיבו שה עם הארץ. ראיתי יהודים נצים על משחק כדור, מכוניות לרוב אצות הלוך ושוב על פני הארץ. צעדתי עוד צעדים אחדים ולפני נראו חנויות פתוחות לרוחה, ויהודים נושאים ונותנים בהן, ואשתומם על הדבר ואמר אל לבי „הלפריצות כזאת הגענו?" הלא לו היה הדבר הזה בירושלים כי אז היו דמי האנשים בראשם, והנה רוח חדר בקרבי ויעוררני לאמר „קנא קנאת השם", אבל מיד השיבותי אל לבי לאמר : „מי אני לפני ההמון הגדול הזה? ומאותו יום בראותי כדברים האלה נפלה רוחי בקרבי ונפשי היתה נכאה.

כעבר עלי חדש ימים מיום הגיעי לעיר זו, ניו יורק, התחלתי לבקר את בית הספר העממי. בהכנסי למחלקתי ואפנה לימיני ולשמאלי ולפני הופיעו תערובות של נוצרים ויהודים, בחורים עם בתולות. מורות ישבו במקום מורים, ורעות ורשעות רבות עד אין חקר כרצון נער ובתולה לעשותם, אין משיב פניהם, ואין מוחה בהם, פני זקנים לא נשאו. ויחר לי עד מות על כל המעשים האלה אשר לא יעשו כן במקומנו.

במשך שנה תמימה שבקרתי את בית הספר לא הקניתי לעצמי ולא כלום. זמנו הלך לבטלה יען שלא יכלה נפשי להסתגל לבית ספר מסוג זה, ולא פעם אחת התחמקתי מבית הספר. במשך שנה תמימה זאת דאגה, צער, וקנאת השם קננו בקרבי, עד שהשם ראה והכיר בצערי. ואז נודע לי שיש בית ספר עברי אשר בו לומדים עברית ואנגלית. בעת ההיא אזרתי את מתני ולא שקטתי ולא נחתי עד כי נכנסתי לישיבת „אהל־משה". מאז נחה דעתי והתמסרתי לכל הלמודים ובפרט לתורה ולעבודת השם.

מקץ ארבע שנים סימתי את ישיבת „אהל משה". ממעמקי לבי הנני מודה לכל עסקני המוסד הנ"ל, למנהלו, ולמוריו שטרחו ועמלו עמדי מיום הכנסי עד גמרי, ועלי לומר : זכרה להם, אלוקי, לטובה.

כיום הנני נמנה בין תלמידי המוסד החשוב „ישיבת רבנו יצחק אלחנן". ברוח השורה בין כתליו נראה המוסד בעיני כעין בית המקדש שהיה עומד על הר המוריה — ממול ישיבת „פורת יוסף" שבה רכשתי תורת נעורי בהיותי בירושלים.

חדוה ממלאה את נפשי בראותי בישיבה זו מטפוסיהם של החסידים והחרדים לדבר השם ולעבודתו הנמצאים בארץ הקדש. ושמח אני לשמוע קול נגוני התלמידים בעשותם

לילות כימים לפני ספרי התלמוד והפוסקים. קדושה יתירה חודרת אל לבי מדי בואי לספרית הישיבה שאז הנני מוקף בספרי הש"ס, הפוסקים, התנ"ך, המדרשים, ההיסטוריה, ועוד כהנה וכהנה.

בהתבודדי יום יום, בערך לחצי שעה, בבית־הכנסת של המוסד הנני מרגיש שהשכינה שורה בבית־הכנסת. באותה שעה נדמה לי כאלו אני עומד בבית הכנסת „דפורת יוסף" בציון הקדושה. ואת עלית על כלנה . . . אי אפשר לי לתאר כמה גדול תענוגי על שזכני השם להיות מתאבק בעפר רגליהם של מורים יקרים וחביבים שבמסירותם הרבה הם מקנים את תורתם לתלמידיהם, ומכשירים אותם להיות מנהיגי ישראל סבא בתפוצות העולם.

ועתה הנני מטה את שכמי לסבול, ומעמים עלי את עול התורה ועבודת השם במוסד הרוחני הזה, עד גמרי את „בית מדרש למורים" של „ישיבת רבנו יצחק אלחנן" ואבקש מהשם שיהא בעזרי ובכל מה שאפנה אהיה מצליח.

ותפילתי כי בסימי את בית המדרש הנ"ל יזכני השם לחזור לירושלים עיר הקודש, אל ארצי ואל מולדתי למען אשתלם בתור רב, כדי להיות לרב ולדיין בישראל, אמן.

ויהי רצון שבימי ובימי הורי ומורי יקירי תושע ציון ותבנה יהודה, אמן.

הזורעים בדמעה

יעקב האק

1

שמים כחולים האהילו על הכפר—
ספון זך ומגיה כספיר;
ורק בקצותיו עבים מספר
יטוסו אט אט כלפי החמה
המאצילה ארצה מחמה, מרשפה.

2

ומלמטה, מול החמה הלוהטת
שדמות אפרת הירוקות תתפשטנה—
ים שאננות ונעימות נשגבה
וריחן הכה ניחוח לנחירים
נשא למעלה אל כל אפסים.

3

ונדמה לך כי גם ד' בכבודו
ובעצמו שואף בנחת לרויה
את ריח השדות ומתברך בנפשו.
מלאכין יודו, ואראליו ירננו:
„אכן, מה נאו מעשי אדוננו!"

4

ובתוך הקנים השעירים, הנעים
והנדים ברוח החרישית אט
יראו גוים ערומים, כפופים.
וזמזום קל יגיע עדנך
אם רק היטב תכוין אזניך.

5

והנה זקף אחד את קומתו
ונראה גוף בעל שרירים מוצקים.
והעיף מבט־עין סביבו.
ומתוך רשמי פניו נכרת
עוית של פחי־נפש ותוגה מרה.

6

וסכך בכפו על גבות עיניו
ומחה בשנית במטפחת אדומה
את קלוחי הזיעה מעל פניו
והניף את עיניו כלפי־על
כבתפלה חרישית בעד הטל.

7

וקני התבואה העומדים נלאים
מסתמכים זה על גב זה,
בתוך רגבי האדמה הסדוקים,
מעוררים רגש של חמלה
כעל תמונה יפה ההולכת וכלה.

8

לפתע פתאם השמים הועמו
ועבים קודרים הנמיכו לטוס
והברקים אנה ואנה פזזו.
רגע עמדה החמה בעצמה
וחיש צללה חלפה—ואינה!

9

כמים רבים במורד נגרים
מראש הר תלול ומשפע
החלו הגשמים הקרירים יורדים
באלכסון, ושוטפים את הערוגות,
ונאגרו יחד לשלוליות נוהרות.

10

כאחוזי שגעון התנועעו הקנים
מתוך קידה וכפיפה לכל עבר
וכמתוך תודה „לסומך נופלים".
וכעבור שעה עלה מהקמה
שוב, שיר „הזורעים בדמעה".

סוף

יעקב הרמן

מלחמה
(ספור)

א

בחזית . . . בערב . . .

קול שריקה מתפרצת, אבק ברק יריה . . . אוירונים טסים מעל העננים. רוח גדולה וחזקה, סוערת ודופקת נוהמת ושורקת על פני השממון השחור והאיום. צרה וצוקה משתפכים על כל רחבי הקרקע הרטיב.

ובקבֿ־קטין . . .

אויר מעופש ומלא ארס מחניק, קול יללות אדם, אנחות הרישות הנוקבות ויורדות עד עמקי הלב. נפשות מהבהבות כנר, פני החילים המגושמים, מלוכלכי דם המעידים על תעלולי הזועה, על דכדוכי הנפש. נפשות המבוססות בדמן, תל גוויות, כליות רסוקות אברים שסועים ומכועים.

ובבוקר . . .

שקט הרוח. עבים כחולים נערמו על פני ההרים והשמש, בגאונה ובכבודה, פתחה את נרתיקה להעיד על השור והשבר. פה ושם עדיין נשמעות אנחות. רוח צלול פרוש על הרהובות.

ובפינה . . .

מכוסה תל, בין האברים השסועים, היבשים מחמת השמש הלוהט, מתגולל לו אדם, פניו שעירים ומגושמים והטמו רחב. שפמו גדול וגבות עיניו איומות וכולו לבוש מדים קרועים ובלואים. פניו מעידים על גורלו, על ההרפתקאות שעברו עליו, על בשרו המרטט מקדחת, הרזה והדל מרוב יגונים. הוא קם ומוצא את דרכו בקושי בין תלי הגוויות מפגר ומשרך את דרכו. משתדל לעמוד לנשום את האויר הצח במקום האויר המעופש שקלט לתוך גופו זה כמה שעות. וכח בלתי ידוע, כח קסום מזרזו ומעמידו על רגליו, המעכבו מלגסום. ונפשו בו מפעפעת ומתגעגעת . . . מתגעגעת למנוחה, לשלום . . .

ובלכתו עד קרסוליו בטיט מחמת המטר שנתך לפני ימים, ממשמש בכיסו, מוציא תמונה קפולה. פניו המרמרו ונשמתו טובעת במים עכורים. עיניו העששיות והכהות מביטות אל דמות אשה ובנים הדוקרת במוחו ולא נותנת לו מנוחה. ומתוך הבעת פניו יש להכיר שמתאוה עתה לראות עוד פעם את בניו ובנותיו, להתרפק עליהם ולנשק את לחייהם. ורק מסביב לרעיון זה מתרכז כל חשקת נפשו. מתיפח הוא למראה התמונה, כל נפשו מתרעמת בקרבו כנגד המלחמה. מדוע כפו עליו הר כגיגית לעזוב את משפחתו, את אשתו ובניו הפעוטים, את כל מחמדי העולם בעודו בדמי ימיו בטרם עוד זרחה לו שמש העולם ? מדוע יצא לקראת הקול, לנדוד בלי מנוח, ולשתות מכוס היגונים בלי הרף, להרוג אב על בנים, להביא שממה, הרס, וחורבן ? מדוע הריף את נפשו, מדוע ! מדוע ! מדוע !

ועדיין מתנהל לאטו כנחש. נפשו מהבהבת כנר, ונשמתו טובעת. עיניו מזילות דמעות וגרונו נוטף דם. צינים וקוצים מצלקים את בשרו, אבל עדיין מתאזר לקראת המות ההולכת בעקבותיו.

ובת צחוק קלה משתפכת על פניו ומוזכרים לו החיים בביתו, אשתו ובניו, שחבקוהו וגפפוהו. והמון טפוכים ותמונות . . .

ופתאום קול בכי מתפרץ מגרונו הלח, פניו מתמלאים דם ומרגיש כאלו כל לשון ממללת וכל גרון קורא. המות ! המות ! למה המות ! העל זאת יתאפק עתה ויחריש, העל זאת לא ישפך עתה את נפשו ?

והדם זולף ונוטף . . . היסורים מגיעים אל קצה סבלם. קשה עוד לסבול, קשה עוד לשאת את עול המלחמה. יודע שימיו דועכים, שגופו הולך ונמוג, עוד לא יחיה לראות את אור העולם, את החיים העליזים והשמחים שבעדם הקריב נשפו. לא . . . ! לא ! . . . פה תהיה מנוחתו, מאחרי המצרים, מעבר לאופק . . . פה יספח לקהל הרפאים . . .

ונפשו מהבהבת ומהבהבת . . .

בידו הרועדות מקרב את התמונה ללב, קשה להבליג על יגונו. ומתנוצצת לפניו תמונת אקדה ! . . . השלוה . . . ורעיון גורר רעיון . . .

עננים שחורים רחפו על פני היקום החוצצים בין המות והחיים.

א ב ר ה ם   ו ו י ז ל

מאורע בלתי נשכח בחיי

לפני שתים עשרה שנה גרתי בכפר קטן, מיקב, שסמוך לעיר מרמיש סיגט שברומניה. חיי הכפר היו כמעט דומים לחיי הכפרים האחרים שנמצאים באירופה המזרחית. היה רחוב ראשי אחד שעבר את הכפר מקצה לקצה לכל ארכו. ובית הכנסת גם כן היה היחידי שבכפר ובאותו הבנין נמצא ה„חדר". בכל שנה יהודי הכפר אספו כסף לשלם למלמד או ל„רבי" את שכרו. וגם היה נהוג ליתן למלמד לאכל אצל ההורים של כל אחד מתלמידיו למשך שני שבועות. וזוכר אני שבכל זמן לפני שהמלמד היה צריך לאכל בביתנו היה מתנהג אתי ב„חדר" באופן נעים מאד. ותיכף אחרי שני השבועות היה שב למנהגו הרגיל, זאת אומרת, בשימוש השוט שלו. מכיון שהזכרתי את שוט המלמד אספר לכם על טבע השוט הזה. הוא היה בוחר במקל חובלים יפה ונהדר ולפני שהיה מציג את השוט לפנינו היה מישר, מיפה, ומפאר אותו כמו בכדי לעורר בנו רגש כבוד אליו. אבל בינינו היה בחור אחד שלא חלק כבוד ליפי השוט והוא התאמץ בכל תחבולותיו והמצאותיו להשמיד אותו. הפקח הזה חתך חורים באורך של השוט כאשר המלמד עזב אותו בחדר לרגעים אחדים. כאשר בא זמן של השמוש בשוט על אחד מהבחורים נשבר פתאם השוט באויר לחתיכות קטנות עוד לפני שירד על הבחור. הפקח דלעיל התגאה בלבו על הצלחתו, אבל רק לזמן קצר, כי המלמד השיג לעצמו שוט חדש שהצטין עוד יותר בצורתו וביכלתו. וכך התנהג המלמד בכל זמן ששברו את שוטו, היה משיג אחר שהיה יותר מוכשר להאדים ולחמם את עורנו.

בכל שנה, שני שבועות לפני חג הפסח היה המלמד שב לעירו להכון בשביל החג. בשני השבועות האלו היינו מתנהגים כפראים אמתיים כאלו נעשינו שכורים מרוב חופש. לא נשאר בית או שדה או כלב או חתול או מישהו בכפר שלא סבל מהפראות שלנו. אם מצאנו עץ בשדה היינו מטפסים ועולים עליו, משליכים את הפירות, ומקצצים את הענפים. אם ראינו כלב היינו סוקלים אותו באבנים. ואם שור היה עובר על השביל היינו מתגרים בו במשיכת זנבו והרבה פעמים היה אחד מאתנו רוכב עליו עד שהשור התרגז והשליך אותו מעל גבו. רק סביבה אחת לא סבלה מהפראות שלנו והיא סביבת ההרים ששם שוכנת להקת הלסטים. לפי מה שספרו הורינו הלסטים הללו התישבו במערות שבהרים ובכל לילה הם יצאו לשדוד את הכפר וסביבותיו. והיו מספרים שכאשר הם תופשים איש חותכים אותו לארבעים התיכות—דוקא ארבעים לסמל מספר השודדים בלהקה.

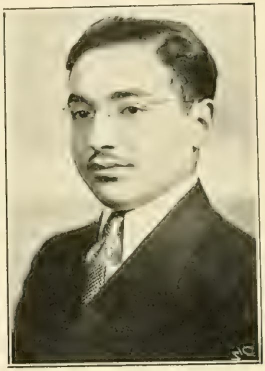
בשביל דבר אחד הייתי נחשב אחד מן החשובים שבין חברי וזהו שנתתי להם להתאסף בשדה אבי. שם ישבנו והתווכחנו על אופנים חדשים להוציא לפעל איזה נזק ומשובה. פעם אחת כאשר חברי היו משחקים בשדה אבי לקחתי החרמש שהיה נשען אל כותל הממגורה והתחלתי לקצר את העשב הגבוה שבשדה. בהתלהבותי לא התבוננתי בחברי, ברוך, שהיה משחק קרוב לי, ובשגגה הכיתי אותו בחרמש עמוק בכף רגלו. הצעקה האיומה הפחידתני מאד ותיכף נשאתי את רגלי וברחתי ישר אל היער דרך השדה. הייתי כל כך נבהל שלא התבוננתי בדרך והתנגשתי בחזקה פעם בשור ופעם בעץ, עד שהגעתי למקום הפתוח שמסביב להרים הנוראים שבהם שכנו הלסטים. השמש כבר התחילה לשקע ואני התהלכתי אנה ואנה כדי לבקש מקום לנוח. בינתיים היה ראשי כולו תוהו ובוהו ומחשבות של יראה ופחד אחזוני. לבי נבא לי שהנה באים ימים נוראים בשבילי במקום שמחת חג הפסח ושאמי מסירה מעל המסמר את השוט־בעל־תשע־הרצועות לכבודי.

השמש עכשיו כבר שקעה ולא עבר זמן רב עד שהאפלה כסתה את היער וההרים. שני התחילו לנקש וברכי — להכות זו בזו. עיני נפתחו למדה היותר אפשרית של רחבם ושערי סמר על קדקדי. רוח חזק התחיל לנשב, והרגשתי קור חזק מאד. פתאום ראיתי מערה קטנה תחת ההר ובלי שום הרהור נכנסתי כדי להמלט מהרוח הקר. החושך במערה היה כזה שחשבתי את עצמי עור. משמשתי את האדמה עד שמצאתי מקום לנוח בו. בחוץ הרוח התחיל לסער ולהשמיע קולות אימות וכדי להשקיט את לבי הוצאתי מכיסי התיכות סוכר שבורות ועוגות שגנבתי מהתבה שבביתי והתחלתי לאכל. אבל טעם העוגות והסוכר לא היה כרגיל מפני שהפחד בקרבי מרר אותם בפי. התאמצתי לישון אבל לא חדלו אזני משמע את הקולות בחוץ. פתאם שמעתי מעמק המערה קולות מסתוריים „או . . . או, או . . .” וממעמקי החושך שמשם נשמעו הקולות האלו ראיתי עינים מבריקות. גופי התחיל לרעוד ולבי כולו חרדה. תיכף עלתה במחשבתי להקת השודדים ותיכף נשאתי את רגלי וברחתי מהמערה.

האפלה בחוץ היתה עבה מפני שלא יצאה הלבנה בלילה ההוא. ואני לא יכלתי לראות מאומה במרחק צעד אחד ממני. היראה מפני השודדים אחזה אותי ואני רצתי ביער באפלה כאילו רבבות שודדים רודפים אחרי. על כל הצדדים נדמה לי שראיתי את העינים המבריקות של השודדים. ובכל רגע חשבתי שהם עוד מעט מתנפלים עלי. הרבה פעמים התנגשתי בחזקה בענף נמוך והשבתי שהעץ נכנס לגופי מירית הלסטים. רצתי בלי שום ידיעת הכוון ובדרכי הופיע בכל פעם עץ או סלע שאליו התנגשתי בחזקה ולא הרגשתי את הכאב, כי רק הפחד והבהלה אחזוני. אם היה פעם שהטאתי באי־כוונה בתפלתי חזרתי בתשובה טהורה בכונה העמוקה של התפילה שעלתה משפתי בזמן שברחתי ביער מהשודדים. כנראה שה׳ שמע את תפלתי והראה לי את קצה היער שמשם יכלתי לראות את האורות בחלונות של בתי הכפר. מראה האורות נתן לי יותר כוח ואני מהרתי יותר ורצתי דרך השדה עד שהגעתי לרחוב. ברחוב שמעתי קול שוטר צבאי קורא ואומר „עמוד” . . . ולא — אירה בך”. אבל לא יכולתי לחכות ורצתי הלאה ישר אל ביתי ומאחרי שמעתי ירית אקדה השוטר. בקפיצה אחת מעל הרחוב הגעתי לביתי, פתחתי את הדלת, מסרתי את עצמי בידי אמי, והכנתי את עצמי בשביל מלקות שקבלתי על עצמי בהכנעה גמורה.

:——o——:

פעולות

ועד הפועל של הסתדרות התלמידים,
מערכת ה„ניר",
מנהל הספריה והחדר הספרים
מביעים בזה את תודתם הרבה
למזכיר בית המדרש למורים

מר יוסף ש. נוביל

בעד התענינותו ועזרתו הרבה
לכל פעולות התלמידים במוסד זה.

ועד הפועל של הסתדרות תלמידי בית המדרש

(שנות ת״ש)

יעקב הרמן — נשיא חיים רוזנר — סגן נשיא	משה רוטמן — מזכיר	שמעון עקשטיין ראשי ועד אליעזר גמליאל הפעולות

ציירי המחלקות

מחלקה א.	מחלקה ב.	מחלקה ג.
ד. מרקובין — נשיא	א. וויינברג — נשיא	א. פרליסקי - נשיא
א. הורביין — סגן נשיא	מ. לייטנר — סגן נשיא	י. ריבנר — סגן נשיא

מחלקה ד.	מחלקה ה.
מ. הלר — נשיא	א. גמליאל — נשיא
א. קרומביין — סגן נשיא	ד. טברסקי — סגן נשיא

ועד הפועל האכסקוטיבי

משה רוטמן, מר. ל. א. אריאלי יעקב הרמן, חיים רוזנר, אליעזר גמליאל

פקידי ועד הפועל

יעקב הרמן — נשיא

חיים רוזנר — סגן נשיא

שמעון עקשטיין
אליעזר גמליאל — ראשי ועד הפעולות

משה רוטמן — מזכיר

דר. פנחס הורגין — יועץ ראשי

ועד הפועל

יושבים: ד. טברסקי, מ. רוטמן, ח. רוזנר, דר. פנחס חורגין, יועץ, י. הרמן, ש. ל. עקשטיין, א. גמליאל

עומדים: ר. מרקוביץ, ר. ריבנר, א. פרליסקי, מ. הלר, א. וויינברג, א. הורביץ, מ. לייטנר, א. קרומביין

בסקירה כללית על פעולות ועד הפועל משתקפת שנת עבודה ממשית, רחבה בהיקף ועשירה בתוכן.

ארגון אגודות, פעולה חדשה וחשובה בביהמ"דל שנתגשמה השנה בעזרתו התכופה של דר. פ. חורגין, הצליח למדי ביצירת א) חוג מזרחי — בהנהלת הרב ש. ק. מירסקי, שבו הרצו ודנו התלמידים על שאלות ציוניות. נשיא החוג — יעקב הרמן.

ב) חוג המדריכים — בהנהלת דר. ג. חורגין. תעודתו לאלף לתלמידים אמצעים שונים לניהול ולארגון אגודות וקלובים. נשיא החוג — ש. ל. עקשטיין.

ג) החוג העברי — בהנהלת מר. ל. א. אריאלי. תפקידו להרכיש לתלמידים סגנון עברי טבעי ולשגר את הלשון העברית בפיהם, ובעיקר להעמידם על הכרת הנחיצות של שמוש תכוף בלשון בעל־פה ובכתב.

הועד האכסקוטיבי שבראשו עמד מר. יעקב הרמן, נשיא ביהמ"ד, פעל הרבה לעורר השתתפות מהושלמת של התלמידים ב„שבוע ויום עברי", בהפצת „הדאר" ו„הניב", בתמיכת קרן עזרת תורה ובהשתתפות בנשפים ספרותיים שנערכו ע"י הסתדרות העברית באמריקה.

בהתאמצות חברי ועד־הפועל ובעזרת ועד המשמעת, שהוא ג"כ יצירת ועד הפועל, נקראו אספות לעתים תכופות שהצליחו לעורר את הגבת התלמידים בפעולות המוסד, בחגים לאומיים, בתנועת הציוניות, ובהרצאות על אישים יהודים בעלי שם.

ועד הנואמים

יוסף הרמן, חיים רוזנר, ש. ל. עקשטיין, הרב ש. ק. מירסקי יועץ, משה רוטמן, יעקב הרמן, אליעזר גמליאל

•

השנה, בהתאמצות פקידי ועד הפועל, נערכו אספות התלמידים בהזדמנויות שונות. האספות אפשרו לתלמידים לשמע חוות דעת המורים והתלמידים על ענינים העומדים על הפרק בחיי היהדות.

אספות אחדות ראויות להזכר:

א. אספת רש"י שבו הרצו התלמידים על רש"י, חייו ואישיותו, על פירושו על התנ"ך והתלמוד, משפחתו והשפעתו.

ב. אספה ציונית שבה הרצה הרב ש. ק. מירסקי הרצאה מקיפה ומענינת על הקונגרס הציוני.

ג. לרגלי בקורו בארצות הברית לשם חזוק התנועה המזרחית באמריקה, נמצא הרב זאב גאלד בניו־יורק. הוא נעתר לבקשתו של ועד הפועל והרצה על הנושא החשוב „תפקיד המורה העברי".

ד. אספות השלושים למנוח דר. יחיאל קפלן ז"ל, ולר' אברהם שוער ז"ל שבהן השתתפו המורים והתלמידים.

הספריה

יושבים: נחום דן, דר. נתן קלוין, מר. יוסף ש. נוביל, משה קלר
עומדים: שלמה גולדמן, נחום סטיפנסקי, אליעזר גמליאל

יוסף ש. נוביל — יועץ

נחום י. דן — ספרן ראשי　　　נ. סטפנסקי — מנהל חדר הספרים
ד. שרייג　　　מ. קלר

התקדמות גדולה נראתה בספרית א. נ. פרלברג שצעדה צעדים פרוגרסיביים יותר מבשנים הקודמות. בהשתדלותו של מר. נחום י. דן שופרה הספריה באצטבות נוספות, מכשירים ומסדורים חדשים. ע"י התאמצות גדולה נוסף לבית העקד רכוש גדול של ספרים חדשים שנקנו ע"י הלשכה בעזרת דר. פ. הורגין, מר. ש. י. נוביל, וועד הפועל של הסתדרות התלמידים. נדבות עשירות נתקבלו בספריה מאת

א. יורשיו של מר. אברהם שוער ז"ל — ספרים הדנים בהוראה, בתולדות עם ישראל וספרותו. נוסף לזה קבוין גדול מהספרות העברית החדשה.

ב. מר יוסף גרינשטיין, מדריך מחלקת המשחקים נדב ספרים, חוברות ועתונים הדנים בשדה — Jewish Group Work

ג. נתקבלו ספרים, חוברות ועתונים א"י מאת מורי ביהמד"ל.

שטה חדשה סודרה לאפשר לתלמידים גרי הפנימיה להשתמש בספריה בערב.

תעמולה מתנהלת ע"י הספרן הראשי להשגת תרומות מאת התלמידים להגדלת מספר הספרים ולארגון הספריה.

נכרה התענינות מרובה מצד תלמידי ביהמד"ל. נכון להזכיר שרבים מתלמידי הישיבה הרבו להשתמש בספריתנו.

הצלחה זו נתגשמה רק ע"י ותיקותם המרצית של הספרנים שארגנו את הספריה וסדרו שיטה חדשה יציבה.

אנו תקוה שתופעה משמחת זו תמשך ולא תהיה ירידה או נסיגה לאחור בהתקדמות זו.

ועד המשמעת

יושבים: א. גמליאל, א. הורביץ, י. הרמן, דר. גרשון תורגין, מ. רוטמן, ש. גראס, ד. טברסקי

עומדים: ג. פרליסקי, י. רוטמן, א. פרליסקי, ז. קרנבד, י. קוטנר, ד. סקאפ, ז. בלוק, נ. סטיפנסקי, ש. ל. עקשטיין

ועד הפועל הרגיש בנחיצות וארגן ועד משמעת שתפקידו היה להשגיח על הסדר והמשטר של התלמידים, ולדאג לצרכים השונים בזמן האספות בהנהלתו המרצית של מר. מ. רוטמן הצליחו לעשות פלאות.

המקהלה

יושבים: י קוטנר, פ. גראדצר, הרב שלמה ווינד, ז. בלאק, ד. סקאפ
עומדים: י. קוסופסקי, א. גמליאל, א. סלקוביץ, ש. גרוס, י. סידן

●

נתבלטו השנה במוסד כשרונות לזמרה ולמוזיקה של התלמידים וזכינו לשמע בכל נעימותו והדרו את „הקול קול יעקב". בעזרת פקידי ועד הפועל ובעזרת פנחס גורודצר נתארגנה מקהלה שענגה את התלמידים בשירים ארצי־ישראליים נעימים ברוב האספות.

●

אהרן ב. אילסון

נשף דבי הרב

קבלנו הזמנה לנשף בבית רבנו, הרב מירסקי. כל תלמידי המחלקה המסימת היו נכללים בהזמנה זו.

נשף דבי הרב! הוי! כמה הרעידה המחשבה את לבנו.

באנו לידי ההסכמה שכלנו נלך, בלי שום עכוב.

להחמיץ הזדמנות כזאת . . . מחשבה בלתי אפשרית.

בהתקרב היום, יום הנשף, נולדו ספקות בלבנו. כלנו הכרנו את רבנו הטוב, אבל רק כמורה ומנהיג, אמנם מחנך מן המדרגה העליונה. לא נמצא תלמיד במחלקה אשר לא הוכרח להתכשר בלימוד הגמרא, ולהתקשר אליו בחבה.

לרבנו, התלמוד ספר פתוח. הבחינה בתלמוד בסוף הזמן תמיד מפילה עלינו פחד ובהלה.

ולכן, לאיזה מין נשף נוכל לצפות עם אשפיכזן כמורנו ?

בכל זאת, יהי מה, לא נחסר ! נלך !

היגענו לבית הרב בדיוק בלי אחור.

שדרת בית־הרב שורה של בתים דומים זה לזה. אבל השלט התלוי לפני הבית, ואשר בו מחוקק שם הרב, מודעה קטנה זאת, הבדילה וציינה את בית־הרב מיתר הבתים.

אפילו חלל־האויר מסביב לבית היה שונה ונבדל. הדומיה המסתורית נדמתה כמלאת קסם.

אחד מהתלמידים הניע את הזוג, ומיד התיר את ידו מחשש, שמא הצלצול יצר רעש מיותר ויפריע את המנוחה.

כשנפתחה הדלת, עמדנו כלנו כמשותקים. הרבנית, בקול מבטיח ונעים, קבלה את פנינו בברכת שלום. נכנסו אל הטרקלין ושם פגשנו את רבנו. הוא שאלנו לשלום ובקש מאתנו לשבת בקורת רוח.

איש לא דבר אף מלה חוץ מן התשובה ל„שלום" הרב.

ישבנו בשתיקה רגעים אחדים.

פתאום, התחיל הרב לדבר. ספר לנו מקרה שאירע כשנסע לקחת חלק בקונגרס הציוני אשר נאסף בעיר ג'ניבה. עיקר הספור היה הטעם ההלצי לבסוף הספור. דבר זה גרם לישיבתנו ביתר בטחון.

שתקנו עוד רגעים אחדים.

עוד הפעם דבר הרב. ספר לנו על אודות מנהגי הספרדים בבית־כנסת סורי אשר שם כהן בתור מנהיג הקהל.

לבסוף, מצא אחד התלמידים עז בלבו להראות על תכשיט משונה אשר בפנת החדר. הרב הוציא את התכשיט והסביר לנו שזאת מין מעשנה־טורקית אשר קבל במתנה.

עדיין דממה.

להצלחתנו נכנסה הרבנית. בנעימות בקשה אותנו להכנס להדר־האכל.

קבלנו את ההזמנה ברצון, בלי שום פסיחה על שתי הסעיפים.

כמה יפה היה השלחן ערוך! מי שלא ראה השלחן הערוך הזה לא ראה שלחן ערוך יפה מימיו.

לא היה צורך לפצור בשום תלמיד לאכול. היה מתקבל על הדעת משום מה היו מונחים המטעמים לפנינו . . . איש לא טעה.

כנראה, היו המטעמים מופלאים, אחדים החליפו בדיחות משעשעות זה עם זה. הסביבה הרוחנית נעשתה זו של שמחת רעים. שרנו כל מיני שירים: שירי ארץ ישראל, שירי אמריקה, שירי תפילה, וכו'.

שנים מהתלמידים הוכיחונו בשיריהם שהם ממש חזנים. שנים אחרים נגנו על הפסנטר. רבנו התחיל לשיר וכלנו צרפנו את קולותנו יחד אתו.

על הפתח עמדה הרבנית, עיניה האירו מרוב שמחה.

הערב עבר במהירות לדאבוננו. העת לעזוב התקרבה.

נשיא־המחלקה קם והודה, בשם כל התלמידים, לרב ולרבנית בעד הכל. הוא גם דרש טוב לכל משפחתם. אחריו קם רבנו והביע את שמחתו ואת שמחת הרבנית לזה שהיינו להם מקור ששון ושמחה. הוא ברך אותנו ובקש מאתנו לבקרו מזמן לזמן ולהתאסף יחד בביתו לעתים קרובות כדי שלא נפרוש זה מזה ונשכח אחד את רעהו. הבטחנו את הרב שנשתדל למלא את כל תקוותיו אשר שם בנו.

קודם שעזבנו, נתן הרב לכל תלמיד ספר אחד מן הספרים שכתב, אות למזכרת.

הרגשה אחת נתקעה בלבנו: נתנה לנו ההזדמנות להכיר את רבנו בתור חבר אמתי ונאמן.

מודעות

Advertisements

אסירי תודה אנו לכל אלו שעזרו
לנו בהוצאת „ניר" זה, על ידי
מודעותיהם שפרסמו בקובץ זה.
הקורא מתבקש לתמוך בבתי
מסחר אלו.

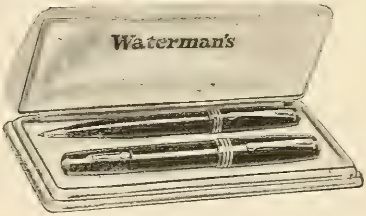
מערכת ה„ניר" ת"ש

We wish to express our gratitude to those individual and concerns who have placed their compliments and ads in this issue of The NIR. The readers are asked to examine carefully and patronize the products of these concerns.

THE NIR

1940

Waterman's

SOLD EVERYWHERE!

Protect your health! Look for

BARNET BRODIE'S
Strictly Kosher Delicatessen

The only factory in Greater New York under the supervision of the Vaad Harabonim (Rabbinical Board)

also under U. S. Gov't Inspection No. 763.

BArclay 7-2249

Compliments of

MR. LOUIS SURUT

ALPHA CONTRACTING CORP.

General Contractors

261 Broadway New York

Guaranteed
Kosher and "Parve"

All Sunshine Kosher crackers and cookies are baked under the supervision of a Rabbi

KOSHER DIVISION OF LOOSE-WILES BISCUIT CO.

Compliments of

Rabbi & Mrs. HERBERT S. GOLDSTEIN

אנו מקדישים את המקום הזה

לזכר נשמת

אמו האהובה של מנהל מסחרינו,

האשה

יוכבד בת ר׳ שמעון

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים.

מערכת „ניר" ת"ש

In Memory of

MRS. EVA ROTHMAN

אנחנו מקדימים בברכה

את אברכי בית המדרש

בשם הנהלת המוסד

„חיי עולם" בירושלים

ליפא שטרן

211 E. Broadway · New York

ח ו ר ב

מאסף מוקדש לתולדות ישראל וספרות

י ו צ א פ ע מ י י ם ב ש נ ה

בעריכת דר. פנחס חורגין

ע"י הסתדרות חניכי בית המדרש למורים

דמי החתימה $2.00 לשנה

HOREB

Teachers' Institute

Amsterdam Ave. at 186th Street

WAlker 5-2456 - 2457

MODERN TOURS, INC.

Authorized travel agency

Steamships-Airplanes-Buses-Hotels

38 Canal St. New York City

Isaac Berman

CAnal 6-2268

FELDMAN COMPANY

Stationers Printers

49 Canal St. New York City

„ה ד ו א ר"

שבועון לעניני ספרות ומדע

יוצא ע"י ההסתדרות העברית באמריקה

בעריכת מנחם ריבולוב

„הדואר" צריך להמצא ולהקרא

ב כ ל ב י ת ע ב ר י

מחיר החתימה :

באמריקה, ארץ־ישראל ואירופה :

לשנה—$5.00 לחצי שנה—$2.50

„הדואר לנוער" לחותמים—$.75 לשנה

כתובת „הדואר" :

H A D O A R

111 Fifth Ave. New York City

לזכר מורי החביבים.
דר. קפלן ומר. שוער, ז"ל
בהערצה עמוקה,
מאת הרב משה גורדון

אנו משתתפים בצערו של חברנו
שמואל מייער
במות עליו אמו.
יה"ר וינוחם בנחמת ציון וירושלים.
מחלקת המסיימים

לזכר חברינו ששבקו חיים לכל חי
ר' אברהם שוער, ז"ל
דר. יחיאל קפלן, ז"ל
תהא נשמתם צרורה בצרור החיים
אנו המתאבלים עליהם
חבר המורים.

לזכר מורינו החביבים ומחנכינו הותיקים
שנקטפו מאתנו בלא עת.
דר. יחיאל קפלן, ז"ל
ר' אברהם שוער, ז"ל
זכרם יהיה ברוך
בהערצה עמוקה
הסתדרות תלמידי ביהמד"ל.

